

Nr. 42 · Marts 2022 · 22. årgang

Pilgrimmen

*Forsidefoto af Henri Friediger
Vejen mellem Carrión de los Con-
des og Calzadilla de la Cueva*

PILGRIMMEN udgives af

Foreningen af Danske
Santiagopilgrimme

Redaktion

Ansvarshavende redaktør:

Rikke Ærtebjerg

Pilgrimshuset

Albergue Ballerup

Præstevænget 10,

2750 Ballerup

Mobil: 6155 6309

redaktionen@santiagopilgrimme.dk

Henrik Friediger

henrikfriediger@gmail.com

Henrik Tarp

henriktarp1@gmail.com

Peter Glunz

peter@glunz.dk

Niels Henrik Lieberkind

nh.lieberkind@gmail.com

**Alle tidligere numre på nær de
seneste to findes som PDF filer
på hjemmesiden!**

Enhver udnyttelse af bladets tekster er forbudt i henhold til loven. Undtaget herfra er korte uddrag af artikler til brug for anmeldelse samt til omtale, der fremmer foreningens formål. Samtykke til at kopiere bladets tekster i øvrigt kan fremskaffes gennem bladets redaktion. Copyright tilhører forfatterne ligeledes med fotos, der, hvis ikke andet er angivet, er taget af og tilhører forfatterne.

Foreningen

Foreningen af Danske Santiagopilgrimme
c/o Sekretariatet, daglig leder:

Yvonne Riise Kristensen

Baneringen 41, 3660 Stenløse

Mobil: 5354 1019 - Mail:

sekretariat@santiagopilgrimme.dk

MobilePay: nr. 77429

Jyske Bank: 5069-133 20 63

www.santiagopilgrimme.dk

Bestyrelse:

Carsten Maegaard, Herning

Formand, mobil: 6169 7273

Rikke Ærtebjerg, Ballerup

Næstformand, mobil: 6155 6309

Hanna Vestenaa, Kalundborg

Kasserer, mobil 5164 6956

Tone Kirkeby, Farum

Bestyrelsesmedlem, mobil: 2398 5502

Bøje Pedersen, Farum

Bestyrelsesmedlem, mobil 4119 3410

Jeanette Hounsgaard, Middelfart

Bestyrelsesmedlem, mobil 2137 4293

John Stævngaard, Nakskov

Bestyrelsesmedlem, mobil 2119 3413

Jacob Rohd, Slangerup

Suppleant, mobil: 2498 5935

Erik Staffeldt, Frederiksberg

facebook + web, mobil 2835 1772

Inge Larsen, Frederiksberg

facebook, mobil 2448 4483

ISSN 1603-2365

Pilgrimmen afleveres til Nationalbibliografien

Opsætning og layout:

Peter Glunz, Køge, tlf.: 2040 1131

Tryk: Vestergaards Bogtrykkeri

Side: Indhold:

2	Kolofon
3	Indholdsfortegnelse
4 - 5	Sig det videre af Rikke Ærtebjerg
6 - 7	Den nye formand har ordet af Carsten Maegaard
8 - 9	Nye kræfter i bestyrelsen af Erik Staffeldt
10 - 11	Konference i Palencia og Frómista af Carsten Maegaard
12	Nekrolog Sonja Irene Jørgensen
13 - 22	Smukke – og hårde – San Salvador af Rikke Ærtebjerg
23 - 24	Sankt Jakobs grænsebro af Niels Henrik Lieberkind
25 - 26	Stenmesteren skjulte sig i 900 år af Niels Henrik Lieberkind
27 - 38	Den baskiske Camino fra Irún til Burgos/Via Bayonna af Henrik Friediger
39 - 46	Via Podiensis af Michael Junker
47 - 53	To gange Portugal af Bruno Martlev
54 - 56	Pilgrims Walk for Future af Calle Ahlström, fra Gotland
57 - 62	Vandring på Bornholm i september af Jan H. Christensen
63 - 66	Nybegyndervandring på Hærvejen af Inge Møller
67	På prøvevandring i Tolne Naturpark af Grethe Dyrby
68	De unikke herberger langs Hærvejen af Grethe Dyrby
70 - 72	Jeg mødte Skt. Jacob på Camino Francés af Rikke Ærtebjerg
73 - 74	Himmelske Dage i Roskilde af Paul Kofoed Christiansen
75 - 77	Stolaer i Ballerup Kirke af Inge Meibom & Bøje Pedersen
78 - 79	Hvornår bliver en gåtur til en vandring? af Rikke Ærtebjerg

Sig det videre

af Rikke Ærtebjerg

I dette nummer af Pilgrimmen byder vi som inspiration til sommerens vandringer på vandrehistorier fra Spanien, Frankrig og Portugal samt Bornholm og Hærvejen. Der er også en artikel, der handler om at møde Jacob på Caminoen og en rapport fra Årsmødet. Noget for en hver smag. Vil du gerne have mere inspiration, foreslår vi, at du ser på foreningens hjemmeside – der er allerede planlagt mange vandringer, bl.a. på Endelave, i Ry, på Hærvejen, i og omkring Assisi og fra hele tre forskellige steder mod Roskilde i anledning af 'Himmelske Dage' i dagene fra 26. - 29. maj.

Se mere på hjemmesiden, på www.himmelskedage.dk og i artiklen på side 73-74.

Historierne i Pilgrimmen kommer fra alle verdenshjørner og fra mange forskellige medlemmer. Måske har du også lyst til at fortælle en historie om din vandring? Deadline til næste nummer er ikke før den 31. juli, så der er masser af tid til at skrive. Vi har brug for teksten i et rent tekstdokument og eventuelle fo-

tos sendt i det format de er taget og i så stor opløsning som muligt – og det skal være dine egne. Vi kan ikke bruge downloads fra internettet, da der som regel er copyright på. Du skal ikke bruge tid på at sætte fotos ind i tekstdokumentet, for det kan vi alligevel ikke bruge til noget, men du må gerne markere, hvor i dokumentet hvilket billede skal indsættes. Det vil være en stor hjælp.

Da foreningen i oktober afholdt generalforsamling og årsmøde, var der den helt særlige summen, der kommer, når mennesker med fælles interesser mødes og har tid til at tale med hinanden om det, der interesserer dem. Når først vi er ovre 'Hvordan har du det?' og 'Hvor er det længe siden', kommer de dybere samtaler, hvor vi taler om det, der i virkeligheden rører os. Det var en fornøjelse at høre.

Det fik mig til at tænke på, at vi er vores forenings bedste ambassadører. Det har vist sig, at vores forening er modstandsdygtig, bl.a. har den klaret mere end 20 år og en pandemi. Det skyldes ene og alene vores aktive medlemmer, uanset om det er i bestyrelsen, som arrangerer af vandringer, som skribenter i Pilgrimmen eller slet og ret som medlemmer, der betaler kontingent, møder op på generalforsamlingen og skaber den dér summen. Men vi kan gøre det endnu bedre. For vi kan sige det videre.

I salgsverdenen er der et slogan, der lyder nogenlunde sådan her: Er du tilfreds, sig det videre. Er du utilfreds, sig det til os.

Det kan vi anvende til udbredelse af kendskabet til både foreningen og til Den Danske Pilgrimsrute. Taler du med nogen, der ikke kender os eller ruten, så sig det videre. Jo flere, vi fortæller det til, jo flere medlemmer får vi, og jo flere får vi til at vandre på Den Danske Pilgrimsrute. Og selvom det ikke er en del af formålsparagraffen for foreningen at skaffe mange medlemmer, er det en del af eksistensgrundlaget. Det er kontingentet fra medlemmerne, der betaler for administration, medlemsregistrering og ikke mindst opsætning, trykning og distribution af dette blad.

Derfor havde bestyrelsen til generalforsamlingen foreslået en kontingentforhøjelse, fordi vi i det forgangne år har konstateret, at vi er for sårbare økonomisk, når en pandemi forhindrer potentielle medlemmer i at drage ud og gå Camino og derfor ingen interesse har i at melde sig ind – eller blive – i foreningen.

Kontingentforhøjelsen blev vedtaget. Nogen mener, at vi får meget for pengene. Men skal der blive ved med at være noget for kontingentkronerne, og skal vores forening blive ved med at være modstandsdygtig, skal vi hverve flere medlemmer. Og her kommer du ind i billedet. Sig det videre. Fortæl det til familien, en ven, en kollega – eller flere. Vis dem vores hjemmeside, lån – eller forær – dem dine gamle numre af Pilgrimmen, og plag dem så om at melde sig ind i Foreningen af Danske Santiagopilgrimme. Der er plads til mange flere, der kan summe i vores forening, arrangere vandreture, vedligeholde afmærkningerne, skrive artikler til Pilgrimmen og vandre på Den Danske Pilgrimsrute.

Buen Camino

Den nye formand har ordet...

af Carsten Maegaard

Da Vibeke Mørdrup valgte at træde tilbage midt i valgperioden, blev det mit lod at overtage tjansen indtil 2022, hvor der er ordinært valg af formand.

På generalforsamlingen i 2015 blev jeg valgt ind i bestyrelsen, vel mest for at have en repræsentant med fra provinsen (jeg bor med min kone nord for Herning). Det var altså uden videre kendskab til mine synspunkter og person, at den øvrige bestyrelse bød mig velkommen. Der var, og er, en inkluderende og positiv stemning i bestyrelsen, så jeg fik lyst til at fortsætte. Jeg havde meldt mig ind i foreningen i jubilæumsåret 2009 efter min første caminovandring.

Det greb mig virkelig og siden har jeg vandret 11 gange på syv forskellige caminoer i Spanien og én i Bayern + Hærvejen. Det er jo en lise for sjælen at foretage en pilgrimsvandring.

Når folk spørger, hvad dét er for noget, svarer jeg, at man sådan set kan vandre alle steder. Det er blot et spørgsmål om at gå til højre eller venstre, når man går ud af hoveddøren derhjemme. Det særlige ved en pilgrimsvandring, som vi kender den i Spanien er, at der er en infrastruktur bestående af afmærkede vandreveje, billige overnatningssteder, billige spisesteder og et mål for vandringen. Det betyder, at jeg kan minimere vægten af min rygsæk, og at en måneds vandring (ferie) kan gøres meget billigt.

Nu er jeg et nysgerrigt gemyt, så jeg har læst mere end guidebøger om de forskellige caminoer. Ikke mindst Jørgen Johansens bøger om pilgrimsruter siden middelalderen i Europa har været en kilde til god viden. Men langsomt blev jeg fortryllet af Spaniens kultur og historie, ikke mindst den nyere. Det var først efter Francos død i 1975, at Spanien blev en åben del af det moderne Europa og gjorde det muligt at genoplive de næsten glemte pilgrimsruter. Derfor har jeg også de senere år gået til spansk, så jeg kan klare mig på "Castellano", som de selv kalder rigs-spansk.

Min baggrund som arkitekt og byplanlægger har også givet mig en ekstra dimension på oplevelsen. De spanske byer vi vandrer gennem er, i forhold til

danske byer, meget tættere og urbane. Der er ikke de udstrakte parcelhuskvarterer i et bælte omkring byerne. Store som små byer starter med, at der ligger et enkelt fireetages hus, så en mark, så to ejendomme, så flere og pludselig befinder man sig i en "rigtig" by med intime gaderum, samt butikker og caféer i stueplan. Der er liv, selvfølgelig også hjulpet godt på vej af klimaet. Meget inspirerende i disse tider, hvor vi taler om by-fortætning som en af forudsætnin-
gerne for at nedbringe Co2 udledningen i Danmark.

Min opmærksomhed er også blevet skærpet på tilstanden af de spanske (og danske) vandreveje. Der bliver gjort et til tider pænt arbejde for at lede os pilgrimme væk fra de største landeveje. Alligevel er der stadig mange strækninger, hvor vi er henvist til at gå i rabatten med store lastbiltog tonsende forbi. Jeg har desværre også opdaget, at der er en del private herberger, hvor man har udvidet kapaciteten ved at inddrage loftet til sovesal. For at komme derop, må man tit benytte en trætrappe, og vel oppe kan det konstateres, at der kun er små vinduer i gavlen. Det er med andre ord brandfælder, da det ikke er ild, der dræber, men røg, og den stiger som bekendt til vejrs og slører ens orientering. Det er derfor bydende nødvendigt, at der etableres brandstiger og store vinduer som flugtveje.

Disse og andre spørgsmål, tror jeg, at vi ved at stå sammen internationalt kan påvirke myndighederne til at ændre hurtigere. Derfor støtter jeg et udbygget internationalt samarbejde, både mod nord og mod syd, samtidig med, at Den Danske Pilgrimsrute også kan forbedres.

Hærvejen har desværre ikke så mange vandrere, som der er kapacitet til, og det er et problem for deres fremtidige drift. På den anden side af grænsen mod syd bor der, alene i Hamborg-området, lige så mange mennesker som i Danmark. Der er altså et kæmpe potentiale for at få mange flere udenlandske pilgrimme på Hærvejen og de andre danske pilgrimsruter.

Sidst, men ikke mindst, har vi en udfordring i at få flere til at melde sig ind i vores forening. Så kan vi sammen udrette mere.

**Kirkefestivalen
Himmelske Dage
sætter fokus
på livets store
spørgsmål gennem
talks, debatter,
musik, kunst og
selvfølgelig
andagter og
gudstjenester.**

**Se mere side 73 & 74
og på**

www.himmelskedage.dk

Nye kræfter i bestyrelsen

af Erik Staffeldt

Antvorskov kirkes rummelige, lyse menighedslokaler dannede ramme om årsmødet med generalforsamling den 30. oktober 2021. 68 stemmeberettigede var meldt til generalforsamlingen, som bar på ivrigt engagement og spørgelyst.

Der var f.eks. en del debat om et forslag til ny formulering af formålsparagraffen, som bestyrelsen havde fremsat, bl.a. på baggrund af vanskeligheder med at få bevilget støtte fra visse fonde og corona-hjælpepakker. Sidstnævnte afslag skyldes foreningens landsdækkende og internationalt orienterede karakter. Bestyrelsens forslag neddæmpede fokus på Santiago uden at udviske det, men det var der flere indlæg imod. Sagen endte med, at bestyrelsen trak forslaget tilbage.

Inden generalforsamlingen var kommet dertil, havde afgående formand Vibeke Mørdrup igen aflagt en fyldig beretning, som i sagens natur dækkede to år, da vi på grund af corona-situationen ikke kunne holde årsmøde i 2020. Til gengæld er regnskabet for 2019-20 (regnskabsåret er oktober-oktober) så ikke behandlet. Formandens bestyrelsesberetning giver et billede af foreningens vidtrækkende aktiviteter. Regnskabet og referatet af generalforsamlingen kan læses på hjemmesiden www.santiagopilgrimme.dk.

Mens bestyrelsens ændringsforslag til vedtægterne ikke nød fremme, kunne den til gengæld glæde sig over, at flere deltagere i generalforsamlingen fandt forslaget om en forhøjelse af kontingentet med 10 kroner for lavt, fordi aktivitetsniveauet af

flere deltagere opfattes højere end kontingentet afspejler. ”Vi får meget for pengene”, lød det. Da man ikke kan stemme om højere forslag end bestyrelsen foreslår og det netop vedtagne budget indebærer, må en evt. yderligere forhøjelse vente. Kontingent er fra 2022 således på 250 kr. for enkeltmedlemmer og 375 for par, som jo deles om Pilgrimmen. Det er ligeledes meget tilfredsstillende, at en ventet medlemsnedgang som følge af corona-afmatning af aktiviteterne ikke blev så markant som frygtet. Medlemstallet var på 923 pr. 29. oktober.

Hjemmesiden kører ikke helt optimalt og har været i udu nogle måneder, idet der er skiftet webudvikler. Bestyrelsen kunne på generalforsamlingen ikke give nogen tidsplan for, hvornår den er bragt i orden, for der dukker stadig problemer op.

Bestyrelsen

Efter 11 år i bestyrelsen, heraf fem som formand, trak Vibeke Mørdrup sig tilbage (se også Pilgrimmen nr. 41). Bestyrelsen indstillede Carsten Maegaard som efterfølger, og han blev valgt for et år. Carsten har været med i bestyrelsesarbejdet siden 2015, de første år som suppleant. Han holdt en flot tale til Vibeke og takkede for hendes store arbejde og engagement i foreningen. Bestyrelsen overrakte Vibeke en sølvmuslingeskal i afskedsgave. Generalforsamlingens tak til Vibeke fandt udtryk i et langvarigt, stående bifald.

I lighed med Vibeke Mørdrup tog Troels Beck ikke imod genvalg. De kom begge ind i bestyrelsen ved generalforsamlingen i 2010. Troels Beck har som Vibeke været meget initiativrig og resultatsøgende. Han har bl.a. tilrettelagt rejser og længere vandring, han var kasserer en overgang og har samlet et værk om foreningens historie, ligesom han har været tovholder for Den Danske Pilgrimsrute på Fyn og i Jylland, og har taget sig af fondsansøgninger.

Så var der valg til den øvrige bestyrelse. Nye og yngre kræfter kom til.

Hanna Vestenaa, Kalundborg, der var på genvalg, fik 50 stemmer, John Stævngaard, Falster, fik 48, Jane Hvas, Thise ved Brønderslev, fik 42, Jeanette Hounsgaard, Middelfart fik 39, og Tove Christensen, Aarhus (ikke til stede pga. corona-isolation) fik 27 stemmer uden at opnå valg. Hanna, John og Jane valgtes for to år, Jeanette for et år. Bøje Pedersen, Farum blev genvalgt som suppleant og Jacob Rohd, Slangerup, hidtidigt bestyrelsesmedlem, fortsætter som suppleant.

Undervejs kom andre emner op, såsom at det stigende antal gratis sheltere er blevet

konkurrenter til Herberger langs Hærvejen, hvor kommuner skal kontaktes med henblik på information om Den Danske Pilgrimsrute, som Hærvejen er en del af. Der skal produceres og opsættes QR-koder langs pilgrimsruten, hvorfra man kan nedtage ruten elektronisk på en smartphone.

Da dirigent Niels Henrik Lieberkind havde afsluttet generalforsamlingen med kyndig hånd, kunne deltagerne samles til et beskedent traktement: to sandwich, øl/vand og senere kaffe med kage i foyeren, hvor der også var udstyrsmarked. Senere underholdt Carsten Maegaard og Rikke Ærtebjerg med historier fra deres pilgrimsvandring i Portugal og på Hærvejen, og organist Henrik Kristensen ligeledes veloplagt med at lede en sangtime.

Efter konstituering af bestyrelsen har Jane Hvas af helbredsmæssige årsager valgt at trække sig ud af bestyrelsen igen. I. suppleant Bøje Pedersen indtræder i bestyrelsen i hendes sted. REDAKTIONEN

Konference i Palencia og Frómista

af Carsten Maegaard

Jeg deltog, da "Foreningen af Kommuner og regioner langs Camino Francés" afholdt deres 2. internationale konference 27. - 29. august 2021. Formålet var at drøfte forbedringer på Camino Francés, høre hvad de nationale organisationer arbejder med, og deres syn på egen rolle omkring caminovandring til Santiago. (Den 1. internationale konference fandt sted i Carrión de los Condes i 2019, hvor bestyrelsesmedlem Tone Kirkeby repræsenterede Foreningen af Danske Santiagopilgrimme).

I konferencen deltog en række repræsentanter for de regionale og kommunale myndigheder langs Camino Francés, samt 12 nationers nationale pilgrimsforeninger, delvist til stede, delvist online.

Deltagerne var på forhånd blevet bedt om at fremsende oplysninger om deres egne foreningers virke, samt hvad de mener om det internationale samarbejde. Jeg havde to indlæg, ét om hvordan Foreningen af Danske Santiagopilgrimme er organiseret og hvad den arbejder med, samt ét om herberger på Camino Francés, der er ombygget til brandfælder.

Der blev udtrykt et bredt ønske om et tættere internationalt samarbejde mellem de nationale pilgrimsorganisationer med henblik på at få flere stier og mindre asfalt, bedre styr på herbergstandarden, samt balancen mellem den kommercielle og den kulturelle Camino.

Konferencen blev gennemført med økonomisk støtte fra kommuner og regioner

langs Camino Francés, så vi udenlandske deltagere ingen udgifter havde. Indlæg var primært på spansk, men også på fransk og engelsk. Det hele blev meget pompøst, indledt med en banket på provinsrådhuset i Palencia med taler af rådets forkvinde og af amtmanden. Der var også sat tid af til en rundvisning i en interaktiv udstilling om Den Hellige Jomfru i en nedlagt kirke i Frómista, og et besøg i Carrión de los Condes, hvor vi blev vist rundt i bymuseet.

Foreningen

Sonja Irene Jørgensen

Det var med stor sorg at vi modtog meddelelsen om Sonja's alt for tidlige bortgang.

Sonja var opmærksom; hjælpsom med et varmt hjerte. Vandreture med Sonja var med stor opmærksomhed på sine medvandrere og naturoplevelser.

Som medlem af Stigruppen var hendes opmærksomhed især rettet mod gule pile, skilte og muslingeskaller.

Vi sender mange varme tanker til dagen i Solrød Kirke, hvor vi måtte sige farvel, en dag med stor deltagelse af familie og venner. Smuk bisættelse og smukke blomster, et smukt og varmt minde.

Hvil i fred

Bestyrelsen

Smukke – og hårde – San Salvador

Med et års forsinkelse kom vi endelig til Spanien for at vandre Camino San Salvador. Hjemmefra havde vi nærlæst guider fra både Ender's, Henrik Tarp og Elle Bieling, og tilrettelagt vandringer over fem dage, men vil anbefale andre at gøre det over mindst seks. Starten gik i León, som vi kom til via fly fra København til Madrid, metro linje 8 og 10 til Madrid Chamartin-stationen og hurtigtog til León. Det særlige pilgrimspas til Camino San Salvador købte vi for 2 € pr. stk. i herberget *Albergue de peregrinos del Monasterio de las Benedictinas (Carbajalas)*. Dernæst fandt vi Pilgrimskontoret i León. Her fik vi – ud over en liste over åbne og lukkede herberger på ruten – og de ringede endda til et, de var i tvivl om – en gul pil til at sætte på kasketten, to muslingeskaller til rygsækkene, stempel i passene og nogle plastikomslag til vores pilgrimspas. Så var vi klar.

af Rikke Ærtebjerg

Dag 1: León - La Robla

Dagens mål var La Robla, hvortil der ifølge alle tre guider var 27 km. Vi tjekkede ud og gik direkte fra vores hostel ud på gågaden Calle Ancha (jeg morer mig hver gang over en gade i Spanien, der hedder Anders And på svensk), forbi Gaudis bygning i morgensol mod luksushotellet Parador San Marco (det fra 'The Way') for at få endnu et stempel. Så fandt vi rundkørslen med den berømte flyvemaskine og en Mercadona, et stort supermarked, hvor vi provianterede til dagens vandring. Lige overfor ligger der et 'cafeteria', hvor vi fik spansk morgenmad. Klokken var efterhånden

blevet 10.30 og vi havde allerede gået 3,5 km, så det var det lange ben foran ud af León langs med Rio Bernesga, først på asfalt gennem en park, så på grus, så på smalle skovstier og enkelte steder med rullesten under fødderne. Hele vejen gik det umærkeligt opad, uden at det var anstrengende. Den første lille by kom efter ca. 5 km, og her fik vi atter stemplet vores pilgrimspas, men kun fordi en spansk pilgrim, der kom ud fra baren, gjorde os opmærksom på muligheden.

Efter byen kom vi ud i den spanske natur og nu begyndte stigningen. Små snoede grusveje, nogle steder med vid udsigt over bjergene foran os eller skråningerne ned mod floden til venstre, andre steder i tæt skov, der også gav lidt skygge. Der var flere steder, hvor kilder oppefra oversvømmede stien, og hvor der derfor var menneskeskabte ruteomlægninger, så vi kunne komme tørskoede videre. Et højt sted var et bord-bænkesæt og det passede med frokost, så der var udsigt til maden. Flere steder i skoven var der små helligdomme med figurer af Jomfru Maria og Jesus. Et par steder var der også postkasser med førstehjælpsudstyr og bøger, hvor man kan skrive hilsner.

Da vi nåede Cabanillas efter 17 km, var vi begge ved at løbe tør for vand. Selvom vi vidste, at alberguet var lukket, gik vi derhen i håb om en vandhane eller en venlig sjæl. Ingenting. Heller ikke ved kirken, men her holdt vi i stedet 20 minutters hvil, før vi gik retur til ruten. På vejen kom en mand ud ad en gadedør og vi spurgte, om vi måtte få noget vand. Og

så fortalte han os, at vi var gået lige forbi en vandhane (fuente) i krydset på vejen op til herberget. Vi fyldte alle flasker og travede videre.

Igen gik vi ad en skøn bevokset sti, skiftevis nede ved flodens bred og højt oppe på skrænterne. Så var vi i Cascantes, hvor vi kunne vælge mellem 6 km gennem skov eller 5 km på asfalt... Selvom det var hårdt at gå på, valgte vi asfalten, og tilbagelagde dem på ca. 1 time mere.

Så var vi endelig i La Robla, hvor vi fandt Pension Mundo. Det var med lidt rysten og bæven, at vi gik ind og sagde, vi havde en reservation, for jeg havde ringet til dem hjemmefra, og var ikke sikker på, at de havde fået fat i mit navn, men den var god nok, så vi fik et dobbeltværelse, der så ud som om det var bedsteforældrenes, badeværelset skulle have været renoveret for 50 år siden, men her var masser af charme, nogle forretningsrejsende og to pilgrimme, som vi måtte ikke forstyrre og så var der bar i stueetagen. Google Maps anbefalede La Bogadera som den bedste restaurant i La Robla, så

der gik vi hen. En menu del dia med 1 flaske rødvin, brød, Patatas a la Riojana til forret og hhv. kylling med pommes frites og laks med salat til hovedret og en chokoladeis til dessert til 10€ pr. snude. Ikke dårligt. Vi sagde nej tak til kaffe.

Vel hjemme i pensionen skulle vi sammenligne dagens tal; uvist hvordan havde jeg gået 4,5 km mere end Gunnar, og jeg garanterer, at vi fulgtes ad hele dagen!

Dag 2: La Robla - Poladura de Tercia

Heldigvis havde jeg mine uundværlige ørepropper med, for der var en meget øvrig hane et sted, selvom vi var i en by. Det var koldt, da vi stod op, så jeg iførte mig lange bukser, langærmet uld-t-shirt, uldtrøje og vindjakke. Gunnar gik i kortærmet skjorte og shorts. Da vi pakkede sammen, manglede hans ekstra sokker. Vi fandt dem aldrig. Mit vasketøj var stadig vådt, så det måtte hænge bag på rygsækken de første km til solen kom frem. Vi gik i baren i stueetagen for at betale for overnatning og få morgenmad: samlet regning 26€!

Da vi vandrede videre, måtte Gunnar på vandrestavs-skole. Da vi kom ud af byen og så, hvor lavt skyerne hang over bjergene, kunne han regne ud, at der gik et stykke tid, før det blev varmere og solen brød frem, så han tog også fleecetrøjen på.

De første 17 km var mest på asfalt. Ved det kommunale (lukkede) herberg i Buiza holdt vi en god lang frokostpause med en lur og Trangia-kaffe (selvom det varede en krig, før vandet kogte, men så var det også den bedste kaffe vi fik den dag!), før vi drog videre mod de sidste 7 km, der skulle være hårde.

Det gik MEGET op de første km, så det gik også langsomt. Ind i mellem måtte jeg lige stoppe op og få vejret. Efter ca. 3 km måtte vi have en længere pause og da der var skygge, lå vi dér i et kvarters tid. Så fladede det lidt ud, men gik så opad igen, dog ikke helt så stejlt. Til gengæld skulle vi forbi en knold til venstre, hvor der til højre var MEGET stejlt ned, så folk med højdeskræk gør klogt i at fokusere på stien! Lige efter det hjørne kunne vi se en by i dalen og troede, at vi skulle dertil, men det skulle vi ikke.

Vi var sindssygt heldige med vejret! Selvom termometret sagde 18 grader, gav solen meget mere og med ingen vind var det perfekt vandrevejr. Stilheden på toppen blev kun afbrudt af et fly højt, højt oppe, vindens svage susen og bjælder fra køer, heste og får, der græssede alle vegne.

Så gik det atter nedad og nedad, gennem skov ad stier med bund af fyrrenåle, derefter på grusstier og dyreveksler, hvorefter stien blev til markvej med traktorspor, der langsomt blev bredere, bedre og til sidst også belagt. Den endte i en by på den anden side af endnu et bjerg, men heller ikke her skulle vi bo. Vi havde booket os ind på en Casa Rural (Bed&Breakfast), Posada El Embrujo, i Poladura de Tercia med eget værelse, eget bad, flere håndklæder OG shampoo, og middag kl. 20.00. Vi landede på 25 km den dag.

De andre, vi mødte til middagen i går i La Robla, var her også: den spanske pilgrim, det ældre ægtepar og et par irske piger. Middagen med vin, brød og vand var kartoffelsuppe, kylling i champignonsovs med pommes frites, og budding med kiks og kanel til dessert. Vi fik værten til at ringe til den bar, hvor vi skulle have middag næste aften. Så var både den og overnatningen på plads.

Dag 3: Poladura de Tercia - Pajares

Værelset var helt stille, når man havde ørepropper i. Ellers havde Gunnar denne gang glæde af en hund, der gøede hele natten. Da jeg næste morgen nævnte det for værten, trak han bare på skuldrene og sagde 'Ja, hvad kan man gøre?'. Morgenmad var inkluderet i opholdet og vi slap med 67€ for hele molevitten.

Efter afgang tog det en time til Jernkorset, hvor vi holdt første pause. De irske piger indhentede os, og vi fik en sludder, før vi gik videre. Det var en hård opstigning, men så var det heller ikke værre. Vi gik ad smalle stier sat af køer, der græssede alle vegne, selv en kolossal tyr med ring i næsen så vi. Efter en lang stejl nedstigning kom vi til en lukket kirke, hvorefter der var 1 km på landevej til passet Puerta Pajares, der afskiller provinserne Castilia y León og Asturien. Her gik vi på cafeteria med den skønneste udsigt og spiste KÆMPE bocadillo med tortilla til frokost, og kaffe og kage.

Derefter gik det ad en sti væk fra hovedvejen og igen stejlt nedad via en skråning med heste med klokker om halsen. Og her missede vi stien mod Pajares. Vi fortsatte derfor til San Miguel del Rio og hele vejen var det slalom mellem kokasser nedad, nedad og atter nedad! Et sted måtte vi off road for at undgå at sidde fast i en blanding af kolort og mudder, og næsten nede tog Gunnar et fodbad i et vandingstrug med haletudser. De levede endnu, da vi gik videre.

Det er altid med risiko for et fald, når det går tjept nedad på rullesten – jeg skvattede, men udover en såret stolthed, en hudafskrabning og et slag på oversiden af højre hånd, led jeg ingen skade. Nedad igen, stejlt. Hårdt for knæ og fødder. Mere slalom. Blev efterhånden helt ferm til det.

Endte i San Miguel del Rio i stedet for Pajares, men vi fik en lokal, cerutrygende herre gjort forståeligt, at vi ville sætte pris på, at han ringede efter en taxa. Det gjorde han og viste os en vandhane, så vi kunne tanke op i næsten tomme

dunke. Vi forstod ikke ret meget af det, han sagde, men det var fint, at han ville hjælpe. Heldigvis havde vi bestilt middag og overnatning, så vi nåede det hele og vi nåede også 18 km den dag. De to irske piger kom forbi, mens vi ventede på taxi, de gik videre til Llanos de Somarón.

På ca. 15 min. var vi i den lækre lejlighed, vi havde booket. Den skulle også være lidt lækker til 60 €, inkl. morgenmad. Lidt længere nede ad gaden lå den bar, hvor vi skulle spise middag. Menu del Dia bestod af suppe med bønner, kartofler og chorizo, kylling med peberfrugt og hjemmelavede pommes frites, og yoghurt toppet med honning og valnødder til dessert. Stopmætte vraltede vi hen for at tjekke, hvor Caminoen gik videre næste dag. Derefter gik vi til lejligheden for at læse op på ruten – vi gad ikke gå forkert igen.

Dag 4: Pajares - Pola de Lena

Morgenmaden var hvidt toast med smør, marmelade, og te. Vi tillod os at medbringe resten af brødet og nogle kiks, der også stod til fri afbenyttelse, så vi havde lidt forplejning undervejs, der var nemlig ingen forretninger før efter 17 km den dag.

Det var kun lige begyndt at blive lyst med sol på de fjerne tinder, og en enkelt regnbue, da vi forlod lejligheden ned ad en benbrækkersti tilbage til Don Miguel del Rio. Så var der lidt asfalt og så gik det op og ned, først mest op og så mest ned, til Llanos de Somarón. Det småregnede, så vi tog regnslag på. Det meste af tiden gik vi i skov på smalle stier, nogen steder så smalle, at stavene bare var i vejen, så vi mærkede ikke regnen, og det holdt hurtigt op. Derfra var der 4,4 km ny asfalt nedad, nedad og atter nedad,

og vi havde lige et genopfriskningskursus i stavgang; vi havde fundet årsagen til de forskellige visninger på vores sportsure: jeg går med stave, som om de er en del af mig. Gunnar bruger dem som om han står på langrendsski; ved hjælp af Google fandt vi ud af, at det kan give misvisende resultater, når stavene ikke bruges rigtigt. Efter en testmåling over 4 km asfalt konstaterede vi, at den var god nok.

Det var sindssygt hårdt den dag. Så er det sagt. Ikke for at klage, det er et faktum. Efter kaffepausen og frem til Campomanes var det ellers et smukt langt stykke i nærmest uberørt skov, hvor vi kun kunne se stien kort fremad. Her holdt vi hvil i en halv times tid og spiste hvidt brød med chorizo. Derefter kom der stier, der nærmest var brolagt, bortset fra at jeg nok ville fyre den brolægger! Det var sejt at gå opad, men der mistede jeg kun pusten. Nedad var det slalom – når stien altså var bred nok til det. Og lægmusklerne brokkede sig! Ellers var det trippen nedad med god hjælp af stavene. Hver gang det fladede ud, tænkte vi, at nu var det værste overstået. Men nej. Så kom der bare et stykke mere, der var om muligt endnu hårdere.

I Campomanes gik vi ind på den første bar og bestilte cola og café con leche, og spurgte om noget at spise. Vi havde jo ikke rigtig fået frokost. Desværre. Og her er jeg så ikke enig med Henrik Tarps beskrivelse af vejen: han skriver, at vi skal forbi stationen og over broen, så kommer der flere barer og restauranter, men for det første ligger stationen EFTER broen, for det andet ligger den på en blind vej og for det tredje ligger

de barer og restauranter vi så, alle FØR broen... og vi var sultne. Måske giver det hele mening, når man kender byen, men når man kommer ind fra vildniset, hænger beskrivelsen ikke sammen.

Vi forsøgte først at fortsætte efter broen, men gennemskuede, at dér ville vi så først få mad i Pola de Lena, der var vores slutdestination den dag. Derfor gik vi tilbage – over broen! – og fandt nogle pinchos og en café con leche mere, før vi fortsatte. Der var en bred sti frem til Santa Christina-kapellet fra det 9. århundrede, og det var da pænt nok, men lige dér ville jeg hellere have haft en taxa! Ca. 4 km senere kunne vi endelig tjekke ind på Hotel Ruta de la Plata de Asturias, sluge et sæt smertestillende piller og bare ligge helt stille, til de virkede...

Den dag havde jeg problemer med svangsenen i venstre fod og en begyndende vabel på højre lilleå, der altid forsøger at lægge sig under den næste. Det var selvfølgelig, fordi ruten den dag var så udmattende, men også fordi vi havde haft fire udmattende dage i træk. En enkelt dag ville de fleste kunne klare, men det var virkelig en strabadserende tur, men den bedste trøst var, at det viser sig hver gang, hvor fantastisk kroppen er til at restituere, så vi var også klar dagen efter.

Efter et langt varmt bad var vi klar til middag, der blev på en lokal 'hamburgerjoint'. Det var lørdag aften, så der var 'Reservado'-skilte på alle bordene på torvet lige rundt om hjørnet. Vi kunne 'nøjes' med Comida Rapida, som jeg til Gunnar oversatte til 'Fast Food' - ¡¡Si, si!!, sagde tjeneren.

Hamburgers, pommes frites, rødvin og vand – egentlig lige hvad vi havde lyst til, men ikke sat næsen op efter. Så hjem til hotellet og massere fod, tage et sæt piller mere og så god nat.

Dag 5: Pola da Lena - Oviedo

Det regnede – meget – den nat, men da vi stod op, skinnede solen og alt tydede på endnu en dag med godt vandrevejr. Nogen påstod, at jeg havde snorket, men jeg havde ikke hørt noget. Vi pakkede stille og roligt sammen, fandt en bager og købte brød og fandt derefter en café for morgenmad. Fulgte vejen vist med de sædvanlige 'flechas amarillas', gule pile, ad asfalt (hvilket mine fødder var glade for) gennem små landsbyer til første kaffe-pause i Ujo/Uxo. (De lokale er ikke helt enige om, hvordan det staves).

Det skal mærkes at vi lever er titlen på en bog af Johannes Møllehave og Benny Andersen; det var også hvad jeg tænkte, da vi gik fra hotellet den morgen. Hver gang niveauet ændrede sig for brat, f.eks. ved en kantsten, SKREG mine lægge. Fødderne havde det indtil videre meget godt. Ruten fra Ujo går langs floden – og motorvejen – men den var meget smuk og asfalten var god. Svangsenen havde det forbavsende godt, men lilletåen drillede stadig. Vi gik til Mieres og fandt ud af at købe togbilletter resten af vejen til Oviedo. Beskrivelsen af turens resterende 16 km harmonerede ikke så godt med den tilstand, mine lægge og fødder var i. Gunnar indrømmede også, at han også godt kunne mærke sine lægge...

Langsomhed var det pilgrimsord, der bedst dækkede min vandring den dag. Stilheden havde det lidt svært – flodens brusen kunne man leve med, men lar-

men fra motorvejen på den anden side af floden overdøvede den. Fællesskabet var der som altid med min vandreven, bekymringsløsheden, enkeltheden og friheden indfandt sig, da jeg drog hjemmefra med rygsækken. Spiritualiteten er der hele tiden.

Oviedo

Vi gik til katedralen for at få vores Salvadoranaer, der er beviset på, at vi har vandret Camino San Salvador. Fordi vi var pilgrimme, fik vi gratis adgang til katedralen. Derpå spiste vi frokost på en plaza, hvor vi egentlig ikke kunne se noget på menukortet, vi havde lyst til, så vi bestilte bare to øl, og fik lidt tapas med. Men så fik naboen sin mad serveret: 8 ibsskaller med muslinger og citron! Jeg måtte høre, hvad det var, og bestilte så en portion som vi – næsten – delte. Jeg fik skallerne med hjem.

Vi havde god tid før afrejse, så vi besluttede bare at slentre, og da vi stødte på et skilt, hvor der stod 'Alberge Municipal de Peregrinos', måtte vi følge vejen og se, hvor og hvad det var. Der var desværre lukket lige på det tidspunkt, men det var i gang, og ikke Covid-19 lukket som mange andre steder.

Det var en Buen Camino.

Sankt Jakobs grænsebro

For ikke at besværliggøre min cykeltur til Sankt Jakobs Grav med at skulle op gennem Pyrenæerne, ville jeg gøre som mange trækfugle, der også slipper for turen over bjergene ved at følge atlantehavskysten og krydse grænsen mellem Hendaye og Irún

af Niels Henrik Lieberkind

At tage den vej var ikke som at opfinde den dybe tallerken, thi den rute har vejfarende benyttet siden oldtiden. Den spanske by Irún var allerede en travl by i Romertiden under navnet Oiasso. Den er også det naturlige startsted for vore dages pilgrimme, der vil foretage deres valfart mod Sankt Jakob ad Nordruten.

Nordfra var jeg kommet ind i Hendaye og passerede på et tidspunkt en bro over en flod, men var slet ikke opmærksom på, at der her var en grænse. For der var intet, som indikerede det på nogen måde. Jeg cyklede i en by og kom over en bro, nøjagtigt, som hvis jeg havde kørt over Dronning Louises Bro i København. Der var ikke et EU-flag eller et fra de to lande. Jeg følte, at jeg kørte i én by, men i virkeligheden er det to. Man kan måske kalde dem tvillingebyer. Kort efter kom jeg dog i tvivl om, hvor jeg var, fordi jeg jo vidste, at jeg måtte være tæt på grænsen. Så da jeg kom forbi et par på fortovet, standsede jeg og spurgte, om jeg var i Frankrig eller Spanien. De svarede, at jeg just var kom-

met ind i Spanien, og at grænsen var floden et par hundrede meter tilbage ad den vej, jeg lige var kommet fra.

Naturligvis måtte jeg så tilbage til broen, og der undrede det mig, at jeg ikke havde lagt mærke til de ret store skilte i begge ender og sider af broen. Skiltene

var i samme format, med samme farve og skrifttyper og med samme dekoration i form af en muslingskal. Alligevel var de forskellige i hver ende, thi på den franske side var teksten på fransk, og på den spanske side var teksten spansk. I det lidt slørede foto fra den spanske side har jeg indsat skiltet fra den franske side, så man kan se de to landes lidt forskellige ord for samme helgen, bro og flod. Desværre havde vandaler lavet graffiti på det ene, men ikke mere, end at man tydeligt kan se, at skiltene på Pont Saint Jacques eller Puente de Santiago – Sankt Jakobsbroen, som den vel må hedde på dansk – er lavet i samarbejde de to nationer imellem.

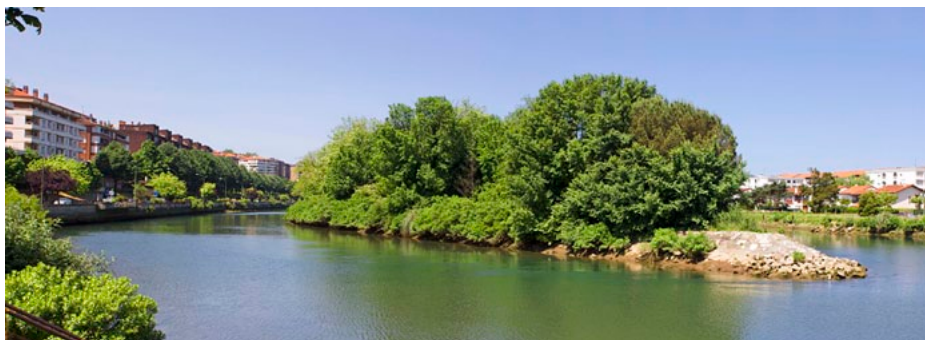
Det må være interessant for pilgrimme, der vil begynde deres valfart til Santiago ad Nordruten, at lægge mærke til Sankt Jakobsbroen mellem Hendaye og Irún.

For de historisk eller geografisk interesserede pilgrimme, som kommer på de kanter, findes der nogle få hundrede meter op ad floden et andet eksempel på godt

og fredeligt samarbejde mellem de to lande, nemlig Fasanøen. Den har ikke fået sit navn på grund af fasaner, for dem er der ingen af, men fordi øen i romertiden hed Pausoa, som fejlagtigt blev oversat til fasan. Øen er kun 200 m lang og 38 m på det bredeste sted. Så lille og ubeboet den er, har den dog flere gange været vigtig i Europas historie.

Det var her, man fra omkring år 1200 skulle betale told for at komme ind kongeriget Castilien, og efter 30-års krigen, som officielt sluttede med Den Westfalske Fred i 1648, var der stadig uro og krig forskellige steder i Europa. Mellem Frankrig og Spanien var der stridigheder om, hvor grænsen skulle være. De to landes hære var opmarcherede ved hver bred med øen imellem. De var klar til at fortsætte krigen, hvis fredsforhandlingerne på øen brød sammen. Efter 24 runder i tre måneder blev 'Pyrenæernes Fredstraktat' underskrevet her i 1659. Freden blev bekræftet i 1660 med giftermålet mellem Filip IV af Spaniens datter Maria Teresa og den franske konge Ludvig XIV. Tidligere – i 1615 – var også en anden ægteskabsaftale mellem en fransk konge, Ludvig XIII og spanske prinsesse Anne af Østrig underskrevet her, desuden er to andre giftermål med kongelige personer rent faktisk sket på øen. Derfor har den

også tilnavnet Prinsessernes Ø. Desuden har den været benyttet ved udveksling af gidsler under flere krige og i Francotiden. Fredsaftalen er et par gange justeret, senest i 1901. Aftalen indebærer, at øen i et halvt år ad gangen tilhøre et af landene. Den er spansk fra hver 1. februar indtil 31. juli, og fra 1. august til 31. januar er den fransk. Tidligere markeredes magtskiftet med en parade med flådekommandørerne fra de to lande, der på øen blev tituleret som gunvenør (fransk) og vicekonge (spansk), men i praksis sker overdragelserne nu blot med byerne Iruñs og Hendayes borgmestre. Der var planer om at flage med hvert lands flag i ejerperioden, men det har man undladt, for at baskiske separatister ikke i nattens løb skulle skifte nationalflagene ud med det baskiske. Adgang til øen er forbudt undtaget for de to byers ansatte, som sørger for pasning af græs og beplantning, men af og til er der en dag med offentlig adgang. Det tiltrækker dog kun få, som vil se en monolit med inskription om freds-aftalen. Øen er et kondominat, hvilket er et af meget få eksempler i verden, hvor to suveræne stater er enige om på helt fredelig vis at dele suveræniteten eller overherredømmet for et landområde. Den aftale har bevirket, at øen indtil nu har skiftet nationalitet lidt mere end 720 gange.

Stenmesteren skjulte sig i 900 år

Arkæologisk undersøgelse i Sankt Jakobs katedral afslørede en selvfie af en af stenmestrene, som var med til opførelsen af bygningsværket.

af Niels Henrik Lieberkind

I et projekt, der blev bekostet af den galiciske lokalregering, har forskere fra universiteterne i Santiago de Compostela og Warwick i England tjekket katedralen sten for sten for at registreret alle mures og søjlers mærker.

Kirken er opført med granitsten, og mærkerne blev indridset eller hugget i stenene for at angive det sted, de skulle placeres. Undersøgelserne har givet videnskabsfolkene indsigt i, hvordan murer- og stenmestrene planlagde og startede med opbygningen af vægge, søjler, buekonstruktioner og lofter. Man var bekendt med, at de enkelte sten blev mærket, og nogle af disse mærker har man altid kunnet se, men de fleste er skjult på en af de sider, som er vendt indad i murene. Undersøgelsen afslørede imidlertid, at hvis mærkerne ikke ville kunne ses fra, hvor menneskerne færdedes i kirken, blev det ikke taget så nøje med, hvor de blev sat. Det gjaldt eksempelvis på oversiden af højt placerede sten.

De ansvarlige stenmestre var højt respekterede, og ikke kun for deres ekspertise med murerarbejdet og deres kunnen med at udhugge stenene i de rigtige former og dekorationer. Det var også dem, der var ingeniører og ansvarlige for hele projektet med ansættelse og ledelse af de mange forskellige håndværkere og arbejdere samt levering af sten og alle andre materialer. Samtidig førte de forhandlingerne med dem, som skulle betale – altså de øverste i samfundets hierarki, hvilket kunne være adelen eller kirkens top af gejstlige.

I Codex Calixtinus er det nævnt, at der ved opførelsens start var ansat 50 stenmestre, og det stemmer med, at man har fundet 50 forskellige mærker.

I november 2020 var der i en række britiske aviser en omtale af projektet, fordi lederen af teamet, dr. Jennifer Alexander, kunsthistoriker og ekspert i middelalderens religiøse arkitektur og i stenhuggeres mærker, havde opdaget, at der i halvmørket øverst oppe – på den inderste af en række ellers ens søjler var udhugget et hoved på en overkrop. En figur med et lidt skælmisk smilende ansigt, som kunne han sige: ”Nå, endelig fandt du mig”.

På trods af, at figuren ikke er helt lille – den måler knapt 30 cm i højden – har han gemt sig godt. Der oppe fra søjlens top har han mellem kapitælsens udskårne løv skuet ned på de mange pilgrimme, der hvert år valfarter til Sankt Jakobs grav under kirkens højalter – og altså også ned på de fleste af nærværende blads læsere. Ingen af jer har til gengæld bemærket ham fra gulvet de cirka 12 meter længere nede, og derfor havde man intet kendskab til ham. Men at der skulle gå så mange år, før han blev opdaget, er alligevel både usædvanligt og pudsigt. Kirken er opført mellem årene 1075 og 1211, hvilket vil sige, at gemmelegen i en af Europas mest kendte – og mest besøgte katedraler har stået på i omkring 900 år.

En del mennesker har vist deres lyst til at markere, at de har besøgt et bestemt sted. Tænk blot på alle de turistattraktioner, der er overfyldt med de besøgenes navne på vægge og stolper – ikke altid noget, som pynter. At denne mani for at markere sig ikke er ny, kan ses på en del bænke i vore kirker og gamle skoler, hvor nogle af menighedens medlemmer og elever har fordrevet tiden med at kradse deres navne ind i træværket i stedet for at lytte til, hvad der blev

sagt. Det er heller ikke ualmindeligt af finde hilsner fra tidligere håndværkere, som har været med til opførelsen eller renovering af ældre bygninger. Sådanne hilsner findes tit på steder, der kun kan nås fra stilladser, som sættes op, når der skal bygges om eller repareres, og hilsnerne er ofte kun få generationer gamle. Men der er nogle, som er fra tiden, hvor den pågældende bygning blev opført. Et dansk eksempel findes i Gjøl Kirke i Vendsyssel, hvor stenmesteren har portrætteret sig selv over indgangen.

Dr. Jennifer Alexander er ret overbevist om, at den nyfundne figur også er et selvportræt – af en af de stenmestre, som stod for opførelsen af kirken.

Man kender ikke navnene på stenmestrene, men de fremmeste kunne tillade sig at lave et selvportræt på et sted, hvor de kunne ses, og på den måde sende en hilsen til senere generationer, men ham, der nu er fundet, har nok været lidt længere nede på ranglisten. Han har dog haft en anden mening om sig selv og sørget for en – omend godt skjult – forevigelse.

Tak til dr. Jennifer Alexander fra University of Warwick i England, som har givet os lov at benytte hendes egne fotos med figuren af stenmesteren.

Se et videointerview med hende på <https://www.youtube.com/watch?v=GqnPUBwAwZs>

Den baskiske Camino fra Irún til Burgos – også kaldet Via Bayonna

Som så mange andre aficionados har jeg længtes efter Caminoen under den stadig huserende pandemi med diverse coronavira. På samme tid fulgte jeg min elskede Mette de sidste måneder, hun levede og har efterfølgende levet med sorgen over hendes død og mit tab. Så der var gode grunde til at tage af sted i efteråret 2021.

af Henrik Friediger

Forsiden

Dette nummer af Pilgrimmen har en forside, som jeg har taget, og som Peter Glunz med vanlig ekspertise har redigeret. Det forestiller vejen mellem Carrión de los Condes og Calzadilla de la Cueva. Der er tale om en lige og ret kedelig strækning på 17 km ud over mesaens fladeste marker. Den er ydermere berygtet for sin vejbelægning af runde sten i uens størrelser, der gør ondt i fødder og ankler at vandre på. Sidste gang, jeg vandrede den, besluttede jeg mig for, at det var altså sidste gang. Men nu var jeg der altså igen og begav mig af sted. Heldigvis! For sandelig om ikke vejen nu er belagt med en helt ny overflade i det lækreste grus, der saligt knaser under ens fødder og gør vandringen til en leg. Endnu et eksempel på, at man hele tiden forbedrer vilkårene for pilgrimmene. Herligt!

Min efterårscamino kom til at strække sig over 742 km på i alt 34 vandredage. Selvfølgelig ikke imponerende, men, kære læser, jeg har altså levet mere end trekvart århundrede og er bestemt ikke i samme form som førhen. I denne artikel vil jeg efterfølgende holde mig til at berette om de blot ca. 250 km der er mellem Irún og Burgos, hvor jeg stødte til Camino Francés.

Camino Vasco del Interior

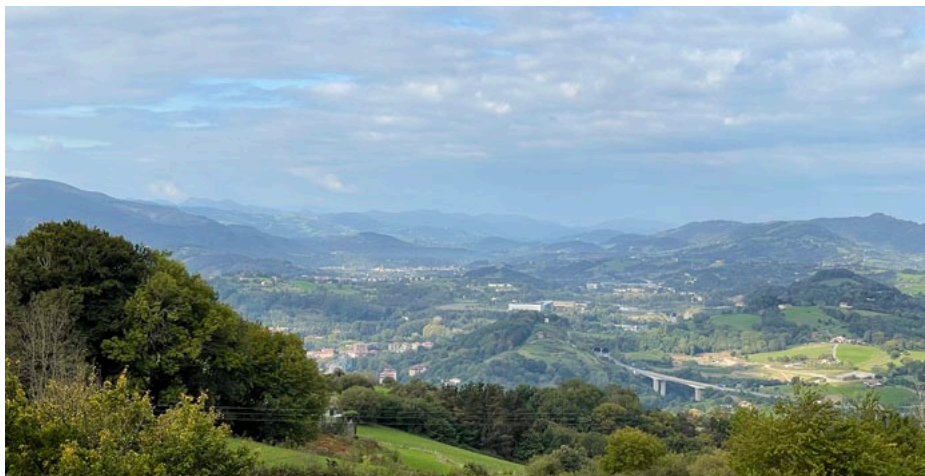
Jeg havde mange overvejelser om, hvor jeg skulle begynde min vandring, men af forskellige årsager blev det altså i Irún i Baskerlandet, lige ovre den fransk-spanske grænse.

Jeg har en god ven, Manuel, som bor i Irún, og som jeg ikke havde set siden verden lukkede og Mette blev syg til døden. Så under alle omstændigheder skulle min rejse til Caminoen gå via et besøg hos ham og hans søde kone.

Manuel havde forstået min tvivl og mit behov for at komme stille og roligt i gang, så han havde allerede planlagt de første fire dage af min vandring. Ikke så meget at diskutere. Sådan blev det.

De første fire dage

Vi lagde blødt ud. Første dag fra Irún til Oiartzun, anden dag fra Oiartzun til Hernani (kunne sagtens klares på en enkelt dag – er på kun 25 kilometer), tredje dag fra Hernani til Tolosa 19 kilometer og fjerde dag Tolosa til Beasain også på ca. 19 kilometer. Hver dag tog vi med bus og/eller tog hjem til Irún, spiste aftensmad og overnattede og kørte næste dags morgen ud til det sted, hvor vi havde afsluttet gårsdagens vandring og fortsatte derfra.

Turen fra Irún til Hernani går gennem den skønne baskiske landskab med bløde bakker, grønne marker og mange æbleplantager. En yndet drik i baskerlandet er sidra, som er en gæret æblesaft, og derfor skal der dyrkes mange æbler.

På et tidspunkt kommer man helt op over San Sebastian. Fra en ermita, Santiagomendi, har man panoramaudsigt over byen og Biscayen.

Ruten fra Hernani til Tolosa er flad og let og følger floden ad de såkaldte bidegorri, som er asfalterede stier forbeholdt cyklister og fodgængere. Stierne fører én gennem den ene lille skønne og velholdte baskerby efter hinanden. I byernes udkant ligger småindustri og vidner om, at de forholdsvis velstående baskere ikke kommer sovende til deres velstand.

I dag var det søndag og i byen Andoain var der fest på torvet med baskisk sækkepibemusik, boder med mad og vin og kunsthåndværk, og masser af mennesker i den baskiske nationaldragt med de sorte bukser, den hvide skjorte og det røde bælte og tørklæde – og baskerhuen, naturligvis.

Tolosa ligger ved floden Oria, som man stort set følger hele vejen. Før vi tog hjem til Irún for at overnatte, tog vi os en velfortjent fadøl og nød udsigten til flod og by.

Tolosa til Beasain ligner den foregående dag. Manuel syntes, den var en smule kønnere. For mig var de begge ens – dog rigtig meget by det sidste stykke, hvor to byer nærmest er bygget sammen til én – Ordizia og Beasain.

Vi kom til at tale om, at vi jo havde vandre den samme rute i 2004, men ingen af os kunne huske noget som helst fra den gang. Jeg kom i tanker om, at jeg havde skrevet en lille artikel om vores tur den gang (Pilgrimmen nr. 8, juli 2004 side 31-34 – desværre uden billeder – det var jo før de digitale kameraer). Jeg fandt artiklen frem på min iphone, hvor jeg gemmer de tidligere numre af Pilgrimmen. Det var fuldt forståeligt, at vi intet erindrede – vi havde gået en hel anden vej gennem bakkede skove, hvor vi i øvrigt for vild i regnen og kun med besvær fandt frem til Beasain – det var jo også før telefonerne var udstyret med Google Maps og GPS...

Jeg håber ikke min gamle artikel har lokket folk på vildspor. Men nu fulgte vi den officielle rute, som den fx fremgår af den udmærkede guide på www.gronze.com

Beasain – Zegama

Nu var jeg så overladt til mig selv. Med toget til Beasain og derfra til fods til Zegama.

Beasain er en skøn lille by med en lang historie. Ved udkanten af byen, hvor Caminoen nærmest er henlagt til en park med grønne enge og en flod, der slynger sig, står en moderne skulptur. Den er fra 2012 og er et mindesmærke over de mennesker, der blev henrettet af falangisterne under borgerkrigen 1936 til 1942. Officielt varede borgerkrigen til 1939 hvor Franco og hans fascister endelig tog magten over hele Spanien. Men i Baskerlandet fortsatte borgerkrigen i det små og fra 1939 til 1942 blev yderligere mindst 17 mennesker skudt i og omkring Beasain.

Under Franco-diktaturet blev baskerne udsat for en heftig repression. Fx blev deres sprog forbudt. Det er også i det lys, man skal se deres nuværende dyrkelse af alt baskisk i alle aspekter – sprog, politik, kultur, musik. Et symbol på deres politiske radikalitet er, at de mange steder har ophængt det palæstinensiske flag ved siden af det baskiske på fx rådhusfacader. Nok er terrortidens rædsler ophørt – der er formelt indgået våbenhvile og der har ikke været attentater i over 10 år – men man fornemmer stadig baskernes stolte selvstændighedsfølelse, når man bevæger sig gennem landet.

Alle taler naturligvis spansk, og man møder ikke andet end venlighed, når man træffer folk på vejen og i øvrigt når man spørger om vej.

Turen til Zegama går gennem endnu en lille skøn by, Segura, hvor de har et lokalmuseum, hvor de fortæller om et specielt symbol, som man ser på mange huse – på mure og især porte og døre. Det er en tørret solsikkeblomst med en roset af blade rundt om. Den hedder 'La Carlina' og i den baskiske mytologi repræsente-

rer den solen og beskytter husets indbyggere mod de stråler, der måtte udgå fra onde ånder og hekse.

Zegama – Salvatierra/Agurain

Dagens vandring er uden sammenligning den mest anstrengende – og samtidig den smukkeste på den baskiske Camino.

Efter en god nats søvn gik jeg ud i efterårs morgenen, mens solen stod op og kastede sine stråler på bjergkammen på det bjerg, Aizkorri, der ligger på grænsen mellem de to baskiske provinser Guipúzcoa og Álava, og som skulle om ikke bestiges, så passeres denne dag.

Der er otte kilometer op til passet – Tunél de San Adrián – med en højdeforskel på 900 meter – fra 300 til 1200 meter.

Vejen er skøn. Først lidt asfalt, men snart grusveje til de sidste bondegårde og derefter små sumpede stier langs stejle græsmarker og partier med skov, for endelig at ende i et bjerglandskab med lav bevoksning og græs.

Jeg gik og tænkte på vekselvirkningen mellem det helt nære, blomsterne, en bi, en fugl, et blad, et træ og det mere fjerne – de vide udsigter, bjergene, himmelen, solen. Og midt i al denne herlighed: lille mig. Mit bryst fyldtes med glæde og taknemmelighed og jeg takkede Gud for, at jeg stadig har lyst, kræfter og mod til endnu engang at begive mig ud på en vandring i al denne jordiske skønhed.

Efter et par timers temmelig anstrengende vandring nåede jeg helt op. Her ligger et lille kapel og længere fremme den tunnel, som udgør passet, der skal passeres.

En stor flok får spredte sig ud i landskabet og snart fik jeg øje på hyrden og hans hunde. Vi faldt i snak og jeg fik en smule indsigt i fåreavl på spansk/baskisk. Hyrden hed Miguel, var 24 år, og det var han egne får. Han havde ca. 130 stykker.

De lever omkring 8-10 år før de går til – mest fordi pelsen holder op med at vokse og de ikke længere kan udstå vinterkulden. Jeg spurgte ham, hvad han gør, når et får bliver sygt. Reelt ingenting – dyrlægen koster 7-800 euro og det er et fåreliv ikke værd. Dyrlæger er for kvæg.

Túnel de San Adrián er en naturlig tunnel gennem bjerget. Den har været brugt af pilgrimme, især i tider, hvor kystruten blev angrebet af vikinger og den franske vej af muslimer. Man har fundet rester af beboelse tilbage til bronzealderen – altså 5.-6.000 år. Jeg vil nu gætte på, at også neandertalerne har fundet ly i en sådan hule – men så er der måske tale om mere end 100.000 år. I hvert fald er det et sted, der taler til fantasien.

Inde i grotten er der (naturligvis!) bygget et kapel, men ellers er det kun at vandre de ca. 30 meter og krybe gennem den lave udgang i den anden ende.

Her støder man på resterne af en romersk vej i den lave skov. Snart går det nedad – en temmelig anstrengende nedstigning, før man når det flade land på den anden siden af bjergmassivet og den første landsby, Zaldondo, hvor den eneste bar er lukket om onsdagen, den dag, jeg tilfældigvis kom forbi med min kaffetørst. Heldigvis var der en vandpost, og selvom vandet ikke var erklæret drikkeligt af sanitetsmyndighederne, gik det nok an at drikke det.

Derfra seks kedelige kilometer til dagens mål. Nu er landskabet helt fladt og hver gang man vender sig om for at få et sidste blik på Aizkorris smukke bjerge, er de kommet længere og længere væk.

Salvatierra er sikkert en køn by, men jeg fandt hurtigt mit hotel, spiste en lækker salat og tørnede ind.

Salvatierra – Vitoria/Gasteiz

Det flade landskab fortsætter, først gennem et industrikrater og derefter ud over uendelige majsmarker, der stadig ikke er færdighøstede og derfor byder på et festmåltid for fugleflokke.

Jeg gik og talte på fingrene – skulle jeg vandre de 28 kilometer til Vitoria eller bide ruten over i to og overnatte i byen med det skønne spanske navn Alegría – glæde. Alegría ligger et stykke fra Caminoen, så da jeg valgte at gå derind, var beslutningen taget. Troede jeg.

Ifølge www.gronze.com var der både et hostel og et pilgrimsherberg i byen. Lang historie kort: hostallet eksisterede ikke længere og herberget var, som alle de andre pilgrimsherberger i Baskerlandet, lukket resten af året.

Jeg orkede ikke at vandre hele vejen til Vitoria, så jeg fandt ud af, at der gik en bus, som jeg kunne stige på to kilometer længere fremme i landsbyen El Burgo. Det blev så dagens løsning, selvom jeg ikke kunne sige mig helt fri for følelsen af at 'snyde'.

Vitoria er en stor by, og det var ikke let at finde ind til centrum ude fra busstationen. Iphonen kunne kun sporadisk fungere på 3G-nettet, så det var svært at bruge Google Maps, men til sidst fandt jeg et selvbetjeningshotel, ART, lige i centrum.

Vitoria er også en universitetsby og en festby med smalle gyder fuld af barer og unge mennesker i festhumør. Om aftenen joinede jeg festen og gik på tapascrawl. På aftenens sidste bar fik jeg en god snak med den islandske barista. Vi blev enige om, at der ud over alkohol og den marihuana, hvis røg svævede i gyderne, var flere stoffer i omløb. Nu var det kun torsdag aften, men jeg skulle bare vente til i morgen!

Vitoria – La Puebla de Arganzon

Vandringen ud af Vitoria er sjældent smuk af en storby at være. I stedet for de kedelige industriekvarterer, går Caminoen gennem prægtige rigmandskvarterer.

Der er endog en mindre kirke, der er viet til den hellige familie og bygget i en slags byzantinsk barokstil. Den var åben og det indre var smukt og enkelt med en skulptur af familien med et Jesusbarn på vel en 6-7 år.

Det flade landskab ændrer sig og bliver ganske bakket med små stigninger på op til 200 højdemeter.

Landsbyen Subijana de Álava ligger lige hvor landskabet skifter fra meseta til bakkeland. En statelig bygning er udstyret med et af de der adelsskjolde, som man ser på mange bygninger i Spanien. Der har tilsyneladende været en overflod af 'fine' adelige familier i dette land. Heraldikken i Subijana er speciel derved, at der ud over de sædvanlige løver og hjerter forneden er placeret en elefant, der ligesom bærer skjoldet. Jeg fik googlet det i min lange pause. Elefanten skal vise, at husets bygherre, Simón de Anda Salazar, i midten af 1700-tallet var guvernør i Filippinerne. Altså et minde om den spanske imperialisme her i en søvnig lille baskisk landsby.

Oppe i bakkernes ensomhed stødte jeg overraskende på tre ældre vandrere. De var ikke på en egentlig caminotur, men vandrede tre dage i området og havde to biler til deres rådighed, så de smidigt kunne bestemme deres dagsmarcher og komme til og fra. Det var helt opmuntrende at møde andre vandrere – og jeg spiste både aftensmad og dagen efter morgenmad med de tre.

De tre ville videre til Haro, mens jeg ville en anden vej, så det blev et kort bekendtskab.

La Puebla de Arganzon – Miranda del Ebro

5-6 kilometer efter La Puebla skiller Caminoen sig ud. Lige efter landsbyen Estavillo kan man gå til venstre og via Haro vandre til Santo Domingo de la Calzada på Camino Francés – eller man kan gå til højre og efter endnu nogle dages vandring støde på Camino Francés i Burgos. Der er ikke noget at tage fejl af – mulighederne er tydeligt afmærkede. Jeg valgte at gå til Burgos.

Det var en speciel, sørgelig, dag for mig. Halvårsdagen for Mettes død. Jeg havde ikke specielt lyst til hurtigt at møde en masse mennesker, nød på en måde min ensomhed.

For ensomt er det at vandre på den baskiske Camino. Ud over de tre, som jeg allerede har nævnt, mødte jeg ikke andre pilgrimme, men var overladt til mit eget selskab.

Miranda del Ebro er en skøn by – minder lidt om Najera med floden, broen og de gamle kvarterer. Plus naturligvis et par seværdige kirker.

Miranda del Ebro – Pancorbo

Vejen ud af Miranda går på et kilometer-langt fortorv lige til den første landsby, Orón, der har en kirke med et prægtigt kvadratisk kirketårn. Desværre var den lukket. Videre langs landevejen ad en grussti til Ameyugo, der overraskende havde en velassorteret bar med de lækreste tapas – en dejlig overrumpning på en ellers ikke specielt interessant strækning.

På vej ud af landsbyen passerer man et rosafarvet hus, hvor ejeren er gået i totalt udsmykningsmood. Sjovt og overskudsigtigt.

Derefter bliver stien rigtig interessant, smal og grøn med gode kig – bl.a. til en nedlagt

mølle, der tilsyneladende er omdannet til et hotel – stort skilt på møllehuset reklamerer med HOT L – E't er vist faldet ned.

Pancorbo ligger i en bjergkløft, og lige før byen kommer man til en ermita, naturligvis lukket, men man kan kigge ind ad et ituslået vindue. Et alter med afskallet maling rummer en enkelt helgen. Sommetider rummer forfaldet en skønhed, som de nyrestaurerede genstande mangler.

Spændende lille landsby som den ligger klemmt inde i bjergslugten og må dele pladsen med jernbanen og landevejen. Særprægede, dybe arkader langs hovedgaden.

Mit hotel lå oppe ved landevejen og for første gang fik jeg brug for mine ørepropper om natten.

Pancorbo – Briviesca

Besværlig vej ud af byen og derefter en dårligt vedligeholdt sti mellem jernbanen og motorvejen. Virkelig meget støj, mens jeg med tunge ben slæbte mig gennem det knæhøje græs på stien. Her kommer vist ikke mange pilgrimme!

Senere gode grusveje gennem et bakket, smukt landskab, men hele tiden med en infernalsk støj fra motorvejen. Efter 12 km endelig tid til en pause i landsbyen Zuñeda, hvor jeg fik hvilet ben og ører.

Desværre havde jeg fået et problem at kæmpe med – min lænd. Det gjorde forfærdelig ondt, og for at det ikke skulle være løgn, kunne jeg ikke gå normalt – min krop trak til højre, og jeg kunne ikke finde ud af at rette den op. Jeg følte mig som Thummelumsen i Keld Markuslunds skikkelse i tv-serien om Livsens Ondskab. Og der var stadig langt til dagens mål.

Jeg fik hvilet mig i et par søvnige og temmelig forfaldne landsbyer uden barer eller faciliteter i øvrigt. Spændende nok at se på – den sidste, Cameno, var udsmykket med naive malerier på husene.

Men jeg fik da krabbet mig hen til mit hotel i den lidt større by, Briviesca. Mit lille hotel var lukket, men der var et tele-

fonnummer, man kunne ringe på og snart dukkede en frisk ung kvinde op og lukkede mig ind.

Hun spurgte mig, hvordan jeg havde det. Ad H til! Jeg fortalte hende om mit problem og hun gik straks i gang med at få fat i en fysioterapeut. Desværre forgæves.

Men til mit held skulle hendes far til tandlæge i Burgos den følgende dag. Og han kunne da tage min rygsæk med og aflevere den på hotellet, som jeg allerede havde bestilt.

Det var mig til stor hjælp. Jeg fik pakket min diminutive superletvægtsrygsæk, som jeg altid har med, med tandbørste og et par underbukser mv. til næste dag.

Briviesca – Monasterio de Rodilla

Uden vægten af en sæk på ryggen gik dagen som en leg – bortset fra altså, at Caminoen også på denne strækning følger motorvejen – der tilbydes dog en alternativ vej lidt oppe i bakkerne, og den tog jeg naturligvis.

Og derefter: bløde bakker, bitte små landsbyer – en enkelt med en bar, hvor jeg fik mig en bocadillo og en kold alkoholfri øl – men dagen støjmessigt domineret af motorvejen.

Monasterio de Rodilla er en lille, kedelig landsby. Men før man kommer til landsbyen, ligger der en campingplads med en slags hotel, der bliver drevet af et ældre ægtepar ved hjælp af en enkelt ung pige. Ikke ganske propert, men jeg fik da et værelse med et brusebad med varmt vand og fik også vasket mit tøj og tørret det uden for.

Om aftenen kunne jeg få et simpelt måltid, så det var jo ikke så ringe endda. Morgenmad var der til gengæld ikke næste morgen, men jeg blev beroliget med, at der kun var 5-6 kilometer til en restaurant, hvor jeg kunne indtage dagens første måltid.

Monasterio de Rodilla – Burgos

Den sidste dag på den ensomme Camino. Temmelig lang – næsten 30 km. Men til min overraskelse ganske spændende.

Det første stykke går via en ermita, som efter antallet af parkeringspladser at dømme, er et populært udflugtsmål. Ikke denne onsdag i slutningen af oktober. Og ydermere placeret i et smukt klippelandskab. En fryd for øjet.

I La Brújula lå der ganske rigtigt et hostel af den slags det rejsende folk benytter – altid et god sted at indtage et måltid. Således også denne dags morgenmad.

Derefter fjerner Caminoen sig fra motorvejen. En lise. Stien følger en gammel romersk vej over mesetaen og der er opsat skilte, der fortæller om vejen og dens formål. Jeg vidste fx ikke, at man i romertiden med hestetrukken vogn kunne tilbagelægge op til 200 km på en dag, og heller ikke, at vejen blev bygget, så to sådanne hurtigvogne uden besvær kunne passere hinanden.

Hvor er Burgos dog en stor by! Et mylder af mennesker. Et helt chok at få efter dages ensomme vandring. Men forunderligt nok glider man upåfaldende ind i byens rytme. Finder sit hotel, får udleveret sin rygsæk, tager sig et bad – og går ud i byen, ser domkirken, får et stempel i sit pilgrimspas og nyder en øl og en tapas.

Det var så de første 13 dage af min vandring i efteråret 2021. Derefter var det den franske vej, der lå foran mig – med alle de kendte steder og alle de mennesker, jeg ville komme til at møde. Mere om det en anden gang.

Anbefaling

Jeg synes den baskiske Camino er skøn, smukke byer, venlige mennesker – og ikke mindst ruten over bjergene og Tunél de San Adrián er storslået og på en måde det hele værd.

Den forrige gang – i 2004 – gik jeg videre over Haro til Santo Domingo de la Calzada. Det er en noget kortere vej, lidt flad og kedelig, men hurtigt overstået.

Den noget længere rute til Burgos er også fin – skønne landskaber og dejlige småbyer. MEN den er i (for) store strækninger forstyrret af motorvejen. Og det trækker ned. Hvad der gør den interessant, er imidlertid, at den er så godt som uberørt som Camino betragtet. Man føler sig lidt som pionér på de i øvrigt velafmærkede veje og stier.

Manuel får vejen meget detaljeret beskrevet af en venlig lokal mand i Tolosa.

Via Podiensis

af Michael Junker

Del 3:

* En af de lidt længere etaper, men godt hjulpet på vej af mildt vejr og langt mindre mudder. En udmærket gåtur, om ikke en af dem, man vil huske for noget specielt.

Aftenens herberg var i går forlagt til en stor gammelt herskabsvilla i tre etager. Indehaverne var samlere, så der var en guds velsignelse af ting alle vegne; der, hvor vi spiste, havde de bl.a. hængt et klaver, et billardbord, et cafésæt med fuld service og meget andet op i loftet, dvs. på hovedet. Der var mindst tre meter derop, så ingen problemer der, men en speciel fornemmelse ikke desto mindre.

Maden var for øvrigt fremragende, ned til mindste detalje hjemmelavet af madmor, der før havde drevet en restaurant. Det var frokosten på byens restaurant for øvrigt også, hvilket den nu også burde være med alle de Michelin-skilte i vinduet. Dagens ret: 20 euro. Det beløb kommer man altså ikke ret langt for på en dansk Michelin-restaurant.

Glemte for øvrigt mine vandrestave dernede, men de havde lukket, da jeg kom tilbage. Madmor forklarede, at de franske restauranter som oftest holdt lukket et par timer, men at de ville være åbne igen kl. 16.00. Det var de så ikke, men en håndskreven seddel fortalte, at de åbnede kl. 17.30. Det gjorde de så heller ikke, så jeg måtte hjem og have hjælp ved madmor igen.

- Nå ja, men det er nok, fordi det er tirsdag, så holder de sommetider lukket.
- Jamen, jeg troede, at det var om mandagen, at restauranterne holdt lukket!?
- Ja, det gør de også her, men sommetider også lidt om tirsdagen...

Vi fik dem endelig ringet op og fik heldigvis en aftale om, at de ville låse døren op, så jeg kunne smutte ind og hente stavene her til morgen.

Vel ankommet her til Lectoure, hvor der ikke er mad på herberget grundet de mange restauranter, fik jeg så navnet på to, som formodes at være åbne. Jeg havde passeret flere åbne restauranter på min vej til herberget, hvad så med dem?

- Joh, måske? Men de fleste holder altså kun åben til frokost.

- Kan man ikke slå op, hvem der har åben i aften?

- Nej, ikke rigtig, for det er lidt op og ned... det er op til indehaveren...!

Jeg kunne bare ikke leve sådan et sted!!!

* Hvad der startede som en råkold og tåget morgen, fik sig langsomt manet op

til at blive en særdeles flot solskinsdag. Skønt! Hvert minut skal nydes, da det dels er et stykke tid siden sidst, og dels lover vejrudsigten regn fra i morgen tidlig og de næste ti dage frem!

Atter en etape på over 30 km, det er efterhånden ved at blive normen, og i morgen venter mig endnu en. Jeg snød dog lidt og snuppede en lille genvej i dag, der nok har skåret mindst 4 km af. Det vil fødderne utvivlsomt nyde godt af, for de har det lidt træls med den megen asfalt, jeg går på for tiden. Jeg kunne forstå på andre, at jeg dels ikke var den eneste, der skar dette hjørne, og dels at vi ikke var gået glip af noget specielt. Det er sommetider svært at få etapens længde til at passe med, hvad fødderne gerne vil, for området er ikke rigtigt interessant nok til at gå alt for korte etaper, og der er altså bare meget mere at se på i de større byer; der sker ikke meget i de små byer med 50 huse og en lille landsbykirke, der efter en tid synes at ligne hinanden til forveksling.

Desuden er det langt lettere at finde en ledig seng og et måltid mad på de større steder, hvis man som undertegnede ikke er nogen ørn til hverken fransk eller planlægningens fine kunst. Jeg har det allerbedst med at tage tingene som de kommer, og føler et lille indgreb i min frihed, hver gang jeg på forhånd skal beslutte mig til, hvor jeg skal være dagen efter. Omvendt er det også en lettelse ikke at skulle stå og kæmpe med det, når først man er fremme og måske lidt træt efter dagens etape. Og i værste fald at være tvunget til at gå videre, når det eneste, man har lyst til, er at dumpe ned på en caféstol og bestille en stor kølig pilsner – eller krybe under den varme bruser, hvis det er en af de dage.

Jeg startede før solopgang og oplevede en flot – om end kold – start på dagen. Etappen var igen anlagt som en hyggelig gåtur på landet, men igen med alt for meget asfalt; ikke noget specielt eller mindeværdigt. Frugtplantagerne bliver afløst af vinmarker, men som det har været i et stykke tid nu, er langt den overvejende del af området udlagt i helt almindelig landbrugsjord.

* Der er vel et par hundrede meters sigte, men mine briller er så fedtede, duggede og fyldt med regndråber, at blikket er stift rettet mod jorden et par skridt fremme. Stien er efterhånden blevet til ét stort ælte, og skoene er tunge af vand og alt det mudder, der hænger ved som et par store kager. Jeg må sætte fodspor på størrelse med 'Den afskydige Snemand'. Fødderne glider hvert andet øjeblik, så jeg spænder i kroppen og er øm af hele tiden at skulle kompensere. Alt er vådt – inklusive underbukserne, der skarver mig i skridtet. Fødderne svupper i skoene, de bliver mere og mere ømme. På trods af, at jeg forsøger at gå så hurtigt jeg kan, føles det bare, som om det går alt for langsomt fremad. Vejret gør det også svært at orientere sig, og jeg er lige nu overbevist om, at der bestemt må være dårligere skiltet på denne del af ruten... cirka fire timer tilbage, inden jeg når frem!

En halv time efter misser jeg et skilt, og fortsætter alt for længe i den forkerte retning. Okay, frem med telefonen – men den har også fået vand og er død! Det sker stort set hver gang det regner slemt og længe, da der bliver helt dampet under min regnponcho. Desværre er det nu, jeg har mest brug for den. Prøver at orienterer mig, men det er dæleme svært, når jeg ikke har solen til hjælp og bare kan se vindruemarkers, så langt udsynet rækker. Vi er midt

i Armanac-distriktet, hvor druerne bruges til den fine franske cognac. Jeg går lidt længere, finder en lille asfaltvej og drejer mod venstre – bare en fornemmelse. Et par kilometer længere fremme kommer der en landsby, og nu ved jeg pludselig igen, hvor jeg er – og kan endda regne ud, hvor jeg må have misset et lille skilt. 10-15 minutter senere er jeg på rette vej, GR65, og igen på vej mod Pyrenæerne... med godt og vel tre timer tilbage af dagens etape.

* Lang dag igen i dag, hovedsagelig pga. vejret og – ikke mindst – de fedtede stier, men også fordi jeg nu har tilbagelagt over 100 km på tre dage.

I morgen bliver heldigvis kortere, men de har så til gengæld lovet både skybrud med 100+ mm og vindstød af orkanstyrke. Vi må se hvad der sker, men uanset hvordan dagen så end forløber, så ser det hele jo altid langt mere lyst ud iført tørt tøj efter et godt varmt bad. Således også i dag...

*. - - Svup, svup, svup - -

Skoene blev fyldt på et kvarter af vandet, der løb ned langs buksebenene...

- - Svup, svup, svup - -

Jeg begynder at gå og nynne melodier, der passer med takten; 'Singing in the Rain' bliver dagens favorit...

- - Svup, svup, svup - -

Alt er vådt omkring mig og vinden blæser dråberne ind alle steder. Regnslaget er revnet flere steder, jeg må se at finde noget tape...

- - Svup, svup, svup - -

Temp. ligger på 10-12°C hele dagen, så jeg fryser egentlig ikke – måske lidt kold på de bare arme og hænder, men det er ok; det skal også kunne mærkes, at vi er udendørs.

Dagens etape er heldigvis kort (21 km), og føles næsten forbi, før den er begyndt. Fulgtes med Nadine de første par timer, og vi fik os en kop formiddagskaffe sammen halvvejs. Da vi gik ud igen, mødte vi den 3. pilgrim fra nattens herberg, Ivar, og han overtog så følgeskabet med Nadine, da jeg ville forsøgte mig med en alternativ rute; måske lidt længere, men på asfalt. Sikkert en god idé, da Nadine først ankom til vores fælles herberg, efter jeg havde været i bad og var klædt om. Kunne forestille mig, at de har kæmpet godt med mudderet, men det får jeg nok at vide i aften, hvis vi ses?

Talte lige med Nadine; de måtte vende om, da en flere meter bred bæk krydsede deres vej. Heldigvis havde de også fundet den ensrettede lille vej, som jeg var gået ned af, så ingen skade sket, bare en omvej på et par kilometer eller tre.

* Så kom stormvejret endelig, som de havde varslet allerede i går. Nu har de også snart snakket og skrevet nok om den ting, så fint vi får det overstået. Jeg opgav snart vores plørede GR65, og valgte i stedet at krydse ad små asfaltveje gennem skoven, veje, der heldigvis viste sig at være særdeles fine og seværdige. Visse steder var vejene helt grønne, man gik ovenpå et fint lille tæppe af blade og grene, der var blæst af, men heldigvis var det ikke nået at blive særlig glat.

Der var oprindeligt lovet vindstød af orkanstyrke, men det var der nu slet ikke

tale om, der hvor jeg gik – bare spørg den gamle sømand, der har redet både storme og orkaner af mere end en gang.

Apropos de maritime henvisninger, så følte jeg mig til tider som en sejlbad i havsnød, sådan som ponchoen blafrede i vinden, og hatten, den havde det åbenbart bedst, når den hang bagud i snoren, men bortset fra det var dagen nu ganske udramatisk, vejret taget i betragtning. Koldt, vådt og blæsende, javel, men ellers endnu en dag på turen sydover. Den hårde vind, og en til tider temmelig kraftig regn med store kolde dråber, der kom flyvende i snart sagt alle retninger, gjorde det dog ekstra tiltrækkende at gå og fantasere om varme bade og tørt tøj. Jeg har stadigvæk ikke andet end T-shirt og en regnponcho at trække i og påstår hårdnakket, at jeg ikke fryser, hvis bare jeg går hurtigt nok. Det er kun kontorfolk, der går rundt i forede og regntætte jakker..!

Den lille asfaltvej, som vores rute fulgte på en strækning, blev på et lavtliggende område pludselig krydset af en 3-4 meter bred 'bæk' af 20-30 cm dybde, så jeg måtte vende om. De næste par biveje i samme retning viste sig afspærret af samme grund, så det gav da lige 4 km omvej oveni – lidt surt i lige nøjagtigt dét vejr. Og jo, jeg frøs sgu' som en bette knægt, da jeg endelig kom frem, det skal nu ingen hemmelighed være.

Floden Adoure, som går gennem byen vi er i, bruser vildt afsted og ligner noget, der er ved at gå over sine bredder. Gad vide, hvordan der ser ud her om et par dage? Der er lovet 100 % chance for regn i morgen med, og med styrke 3 ud af 4 mulige. Det er snart ligegyldigt, om tøjet jet når at tørre...

* Endnu en lang, våd og mørk dag med mange kilometer i benene – og dem skal jeg nok igennem et par mere af efter kortbrog og vejrudsigt at dømme. Derefter et par kortere etaper frem mod målet, der nu kun er 130 km væk.

Uvejret fortsætter ufortrødent med regn og blæst fra forskellige retninger, plørede stier og oversvømmede veje. Bække og floder, der går over deres bredder, gør livet vanskelig for både fastboende, bilister og pilgrimme og dets lige, men fremad, det kommer vi da.

Der må ofte findes alternative veje; tilbage og prøve at krydse floden et andet sted, opgive en markvej og vende tilbage til asfalten og så videre. Der render en del ekstra kilometer på, hvor mange ved jeg ikke, men fødder og ben er ved at være godt trætte. Vejret og det evindeligt våde tøj gør også sit. Fødderne er helt opløst, når jeg når frem, så vablerne er igen er begyndt at plage. Det er såmænd ingen overraskelse, snarere, at det først for alvor kommer nu.

Pilgrimsflokkene er blevet decimeret på det sidste, da nogle simpelthen har givet op og er taget hjem. En anden flok skulle efter sigende have taget bussen sydpå til Spanien, hvor vejret er langt bedre. Jeg forstår dem så inderligt godt!

* Vores kommunale herberg havde den vilde luksus af ét styk elradiator på vores stue, så vi 'kogte' vådt tøj hele natten igennem. Det lugtede ganske forfærdeligt af våd hund, og der var for varmt og klamt hele natten igennem, men ingen brokkede sig!

Oh, salig fryd at trække i et par varme og næsten tørre sokker her til morgen. Bukser og t-shirt var også mere eller mindre

tørre, kun skoene var stadigvæk lidt våde; det fås næsten ikke bedre!!! Jeg kunne se på de andres smil, at det var gensidig lykke.

Det viste sig heldigvis også hurtigt, at dagens vejrudsigt (90-100 % regn) var unødvendig pessimistisk; vel regnede det ind imellem, men halvdelen af tiden var der nu enten tørt eller næsten tørt, og selv vinden var aftagende. Solen så vi da også i glimt, og Ivar, som jeg fulgtes med, var hurtig til at beklage, at hans solbriller lå i bunden af rygsækken, for nu nåede han måske slet ikke at få dem på, mens solen var fremme!

Der er åbenbart sket et temmelig stort mandefald, for i går var vi kun seks på det kommunale herberg (med plads til 77), og i dag er jeg helt alene på mit herberg. Ivar og jeg mødte heller ikke andre pilgrimme i løbet af dagen.

Vi er godt på vej mod Pyrenæerne og landskabet bærer efterhånden præg af det; op og ned det går. Bakkerne er dog relativt små, foreløbig kun cirka 100 højdemeter, men godt at være ude af alt det flade. Jeg troede egentlig, at mine efterhånden godt brugte ben ville protestere mod stigningerne, men det er bestemt ikke tilfældet. Det virkede snarere som om, at det var godt med lidt afveksling.

Dagens 30 km gik derfor som en leg, sikkert også, fordi vi for en gangs skyld kunne følge ruten, GR65, hele vejen. Der er selvfølgelig også langt mindre mudret her på vej op mod bjergene, det sparer bestemt også på kræfterne.

Jeg har nu set Pyrenæerne i de kortvarige opklaringer i løbet af dagen, hvilket også passer fint med, at man bør kunne

se dem de sidste minimum 100 km – og der er nøjagtig 100 km tilbage af turen i dag.

* Det er ved at blive en helt god vane, det der med tørt tøj og sko. Fandt mig en hårtørrer i går på herberget, og jeg skal da lige love for, at sådan en tingest kan tørre sokker i en fart. Skoene tog noget længere tid, men det lod sig da også gøre, så jeg startede morgenen (– for første gang i seks dage) med tørt fodtøj på. Fødderne elskede det!!!

Selv vejret var hæderligt, mens jeg gik, om end der har været mørkt og diset hele dagen; lidt spredte byger, men ellers mest bare sådan en 'våd tåge', der har hængt over det hele. Ren svir sammenlignet med den seneste tids styrtregn.

Da jeg sad og planlagde dagens etape i går, hvilket har været en praktisk nødvendighed på det sidste, valgte jeg et kort stykke langs floden fra, men det viste sig så, at det var det eneste stykke uden asfalt. Det skal retfærdigvis siges, at det hovedsageligt er endog meget små asfaltveje, vi snakker om, men ikke desto mindre; jeg planlagde en alternativ rute, der et stykke vej gik ad mindre markveje og stier, bl.a. gennem lidt skov.

Stor var min overraskelse, da jeg på turen fandt ud af, at dette faktisk var den originale GR65. Opmærksomheden kunne stadigvæk anes mange steder, og der sad forsat et par gamle tavler. Hvorfor den er lavet om, ved jeg ikke, for den del af ruten var ganske fin, men måske der er en flot udsigt fra asfaltvejen mod Pyrenæerne? Jeg gik i hvert tilfælde ikke glip af nogen udsigt i dag, da vi i bedste fald kun har kunnet se et par kilometer væk.

Navarrenx er en gammel by med bymur, tårne og forsvarsværker, som jeg nu godt ville have set lidt mere af, men alt mit tøj er til vask og det regner kraftigt nu!

* Herberget 'Le Cri de la Giraf' ('Giraffens Skrig'), som jeg var blevet anbefalet, levede helt op til forventningerne; der var både rent, pænt og hjertevarmt. Tøjet blev vasket og tørret, sikken luksus, og der var god hjemmelavet mad (– fisk for første gang!) med vin til.

Jeg havde mig en rigtig hyggelig aften, sikkert også fordi de to andre pilgrimme talte lidt engelsk og værten, der selv var født i Tyskland, ligefrem insisterede på at inddrage mig i samtalen – det er vist første gang, det er sket her i Frankrig! Jeg var i øvrigt deres første engelsktalende gæst i år, så det passede ham nok også fint at få praktiseret sit udmærkede engelsk lidt.

Jeg fik set lidt mere af byen her til morgen, hvor jeg alligevel havde god tid, da dagens etape kun er en god snes kilometer, og visse dele af Navarrenx er virkelig som taget ud af en gammel ridderfilm – 'De tre Musketerer' måske?

Det blev en kort, men regnfuld, gåtur med en del oversvømmelser og mange små bække, der nu igen løber på tværs af småveje og skovstier. Det med de tørre sko holdt ikke så længe, og den velkendte fornemmelse af våde tæer og lyden af svup-svup for hvert skridt var igen tilbage... Jeg dør lidt med en fiberskade i venstre lægmuskel, der nok godt ville have haft helt ro i dag, men mon ikke den klarer de sidste to dage med? I morgen skulle der blive tørvej, så bliver alting straks meget lettere...

* Landskabet har nu helt ændret karakter til noget, der godt kunne ligne f.eks. Østrig. Der er dog ingen tvivl om, hvor vi er henne, for fra huse, skoler og sportspladser vejer det baskiske flag – vi er ved at være fremme ved den spanske grænse. Herbergerne reklamerer også med, at de taler både fransk og baskisk – men ok, er de ikke bedre til dét, end de er til deres engelsk, som der også reklameres med, må det vel i bedste fald kaldes en hensigtsklæring!

Jeg går nu mest på klippegrund og er helt omgivet af bjerge og skråninger med græssende køer og får, der går og bimler dagen lang. Stakkels dyr, de må da komme til at døje frygteligt med tinnitus. Langt smukkere og mere særpræget landskab end det, jeg har bevæget mig igennem de sidste 12-14 dage. Flere gange i dag måtte jeg gå opad fra sten til sten, som på en trappe, hvilket nogle gange gav mig det gule kort fra lægmuskelen. Jeg prøvede en overgang at gå baglæns opad, men det kunne jeg nu ikke rigtigt håndtere... og hvad jeg har lignet, vil jeg slet ikke tænke på!

Frokosten, i form af en medbragt sandwich, blev nydt foran det lille kapel på toppen af Col d'Oyhanzarre. Siddende der på græsset, mæt og dejlig varm i solskinnet, med min trofaste Fjällräven som lændestøtte og de forjættede Pyrenæer nu ganske tæt på; ja, det var pludselig bare så smukt og rigtigt det hele, at jeg sad og blev helt bevæget. Det var nok en kulmination på den seneste tids besværligheder, hvor det ind imellem har været lidt bøvl med vabler, skavemærker, vådt tøj og besværligheder på ruten – og så i dag kom solen endelig frem, nu hvor det hele er ved at være slut. Der var desværre mange, der måtte opgive pga. uvejret, så måske

Pilgrimslivet

også bare det faktum, at man alligevel kom igennem og nu kunne sidde her og nyde belønningen med kun én dags vandring tilbage. Kaffe var der selvfølgelig ingen af, det havde alligevel været prikken over i'et, men det var nu slet ikke så ringe endda; 'Livet er ikke det værste man har...!'

navnet siger, ligger lige for foden af passet; det pas man fortsætter igennem, hvis man skal over Pyrenæerne og ind til Spanien. Byen er stadigvæk omgivet af en befæstet bymur og har mange gamle bygninger og en fin romersk bro, som man passerer på vejen.

* Fin og nem tur frem mod endestationen, 'Saint Jean Pied de Port', der som

Saint Jean Pied de Port har igennem ti-
derne haft en særdeles vigtig strategisk

beliggenhed, knudepunkt som den jo er for færdslen til og fra Spanien. Vigtig både af kommercielle og militære hensyn, men bestemt også religiøst, da de tre store franske, og dermed europæiske, pilgrimsruter her løber sammen til en stor 'flod' af pilgrimsfarende.

Disse pilgrimme skulle beskyttes mod fare og serviceres i såvel åndelig som mere verdslig henseende. Det gav stor magt og prestige samt, før som nu, penge i kassen hos byens handlende. Pilgrimmene har jo for størstedelens vedkommende op gennem tiderne levet enkelt, det ligger lidt i selve begrebet, men det var nu ingenlunde den fattigste del af befolkningen, der drog afsted.

Det var nemlig forbundet med stor kirkelig og samfundsmæssig prestige at gennemføre sådan en pilgrimsrejse til ét af de hellige steder. Alt fra verdslige notabiliteter og korsriddere, der ofte var af adelig herkomst, til de gejstlige ditto, måtte derfor afsted, hvis de virkelig ville vise deres værd. Læg dertil en stor skare af mere eller mindre velhavende almue, og et pænt antal munke, så der var basis for et stort antal handlende. Pilgrimmene købte også dengang fornødenheder som mad, drikke og overnatning, og gad nok vide, om ikke der også i sin tid var et par adelige, der fik bagagen bragt frem, uden at skulle belaste de fine skuldre?

Det var lidt mærkeligt at gå igennem byporten, og dermed pludselig være i mål; den gamle bydel i Saint Jean Pied de Port. Jeg gik helt i stå, og der gik et par minutter, før jeg fik mig taget sammen til at fortsætte. Kikkede i alle butikker, og brugte alt i alt laaang tid på at gå igennem den trods alt ikke forfærdelig lange gade.

Pludselig er det hele forbi, men jeg oplever jo samtidig en stærk følelse af lyst til at fortsætte. Det kan vel ikke bare stoppe sådan her? Ruten fortsætter jo... ud gennem byen og op gennem de forjættede bjerge, som vi kun kan se de første par hundrede meter af, inden de bliver helt væk i den tætte tåge.

Jeg så som sædvanlig ikke rigtig andre pilgrimme i byen, da jeg kom frem, men mens jeg sad og spiste, begyndte de at komme.

Alle var glade – og så alligevel!

En af pigerne havde pludselig besluttet at fortsætte – hvor længe ved hun ikke, men her, på denne side af bjergene, kunne det i hvert tilfælde ikke ende!

En anden fyr, som går turen med sin hund, fortalte mig over et glas vin, at han pludselig følte sig lidt nøgen uden sin rygsæk. Han har et vigtigt møde om 12 dage, men han og hunden havde talt om, som han sagde, at de nu ville holde en dag fri her i byen – og derefter kunne de jo bare gå til mødet, for det kunne de lige nå. De var slet ikke klar til at tage hjem endnu, mente han, og indrømmet; hunden så virkelig ud til at give ham ret!

Nå, med det sagt så stopper min tur nu stadigvæk her, og jeg glæder mig samtidig meget til at komme hjem til hende pigen fra motorcyklen, min familie og alt det andet dejlige i min tilværelse. Det skal bare lige bundfælde sig, at turen er slut. I aften skal jeg mødes med en flok af dem, som jeg har mødt på turen; gået med, sovet med, drukket kaffe og delt livets op- og nedture med – det bliver stort!

Over & out fra Frankrig...!

To gange Portugal

af Bruno Martlev

Jeg havde ikke fået nok af min første tur. (Se Pilgrimmen nr. 37). Så jeg gik i gang med at sætte mig ind i, hvordan det ville være at gå gennem Portugal. Jeg fandt en fyldestgørende guide skrevet af John Bri-erley, som var til at købe på nettet for en rimelig penge. En fantastisk god guide at have i lommen til at vejlede på sådan en lang tur.

Jeg ankom med fly til Lissabon i et kraftigt regnvejr, så det var nødvendigt med regntøj. Jeg kom med en bus til katedralen og fik stemplet mit pilgrimspas og gik lidt rundt i den gamle bydel, inden jeg gik til mit værelse, som jeg havde booket hjemmefra.

Næste dag blev det så tid at gå. Jeg fandt den gule pil, som var placeret på kirken. Jeg måtte lede lidt efter den. Det måtte jeg også med mange af de pile, som skulle vejlede mig gennem byen. Mange af pilene var skjult bag holdende biler osv. Jeg kom til at gå forkert og begyndte at blive lidt urolig, da jeg heller ikke kunne finde et sted at sove. Efter nogen søgning kom jeg til et lille værtshus, hvor en venlig herre kunne lidt engelsk, så ved fælles hjælp og en lille køretur fik jeg et sted at overnatte i byen Villa Franca. Det var et rigtig hyggeligt sted med en restaurant tæt ved.

Næste morgen var det var lidt nemmere at finde pilene, blandt andet fordi jeg, da jeg kom ud fra mit overnatningssted, mødte rigtig mange, både unge og ældre, som skulle vandre til Fatima. Det var en skøn oplevelse at se så mange, som skulle samme vej. Mange af kvinderne sang og gjorde det rigtig godt. Jeg nød det lidt på afstand. Jeg fulgtes med dem et stykke vej, men de holdt ofte pauser og på den måde kom vi fra hinanden. Lidt efter mødte jeg en fra Schweiz, som var lidt kraftig og havde svært ved at gå. Senere kom jeg til at følges med Joy fra Holland. Vi kom til Santarem, hvor vi blev booket ind på et dobbeltværelse. Senere gik vi i byen og handlede. Det var en varm dag med 30 grader.

Næste dag gik turen fra Santarem til Golega. Her var det lidt svært at finde overnatning. Jeg henvendte mig på turistkontoret og fik anvist et sted, men der ønskede de ikke flere vandrere. Derefter blev jeg anvist et værelse i byen. Der var ikke refugier som i mange andre byer. Jeg kom til at gå alene

igen. Jeg havde problemer med ryggen, uden at vide hvad det var, men kom dog videre til Tomar. Her besluttede jeg mig for at tage tilbage til Danmark. Så jeg blev et par dage i Tomar med det store flotte slot og borgen, som det var værd at udforske lidt. Derefter gik turen med tog fra Tomar til Lissabon med indlogering og hvor jeg blev et par dage, inden jeg kunne komme hjem. Jeg fik set rigtig meget af byen.

Hjemme gik mine tanker tilbage til Portugal

Mine tanker gik tilbage til denne vandring, den var jo ikke fuldført. Kunne det passe, at min krop sagde nej? Jeg prøvede at få lidt massage, som ikke gav noget positivt resultat. Efter lidt tid kontaktede jeg min læge, som anbefalede en røntgenundersøgelse. Røntgenbillederne viste, at der var slidgigt i den venstre hofte samt de fem nederste ryghvirvler. Hvad kunne det så betyde på længere sigt.? Jeg gik stadig med tankerne om at vende tilbage og fortsætte min tur, fra hvor jeg slap. Efter nogen tid tog jeg igen kontakt til min læge og spurgte, om det var forkert at prøve igen. Det skulle der ikke være nogen hindring for, hvis jeg sikrede mig at tage nogle panodil og ipren med. Det ville ikke skade noget.

Så med dette i bagagen tog jeg med fly til Lissabon og videre med tog til Tomar.

Jeg begyndte atter min vandring mod Santiago. Det var vidunderligt. Det gav mig igen lidt problemer at finde ud af byen, men det var skønt, at et par drenge var opmærksomme på mine problemer og viste mig vej.

Efter nogle kilometer kom jeg til et sted, hvor jeg skulle have holdt til venstre ad en jordvej, men da den var helt tilgroet, opgav jeg den og troede, at det måske var forkert. Jeg valgte at følge landevejen med megen trafik. Jeg kendte mit mål, Casais, hvor jeg vidste der lå en stor kirke og hvor jeg kunne finde sporet igen.

Her på en bænk sad Gregory, som kom fra Canada. Vi fulgtes videre til Alvaiazere. Gregory havde sin hustru samt to af hendes veninder med. Jeg havde booket en overnatning i Alvaizere og det viste sig, at det havde de også. Vi fik nogle hyggelige timer sammen, hvorefter jeg valgte at fortsætte alene. Vi blev for mange og de skulle ikke gå så langt. Vi fik udvekslet adresser mv. Vi har haft megen kontakt efterfølgende.

Dagen efter blev en tur alene, hvor jeg ikke mødte nogen på min vej. Afmærkningerne var gode, så det var fint at finde vej. Det blev en dejlig dag med kuperet terræn, tilplantet skov mv. igennem olivenlunde osv.

Jeg nåede byen Rabacal. Der var lukket, da jeg kom til Casa de Turismo do Rabacal, men der kom en venlig dame og bad mig tage plads på trappen. Hurtig kom der en anden dame og låste mig ind. Jeg gik på restaurant for at spise og fik aftalt morgenmad til kl. 7.00 næste dag, men ak, ingen åbning, så jeg måtte videre. Da jeg næste dag gik mod Coimbra, mødte jeg rigtig mange pilgrimme, som var på vej til Fatima. Jeg har fortrudt, at jeg ikke brugte noget tid på at besøge Fatima. Der var lavet en rute, som går fra Santiago dertil. Højeste punkt på min rute var Alto de Santa Clara på 190 m med udsigt over Coimbra og Mondego-ådalene, meget smukt. Man følger den oprindelige romerske vej langs floden Mouros. Det blev en tur på 34 km, inden jeg nåede Coimbra. Det prestigefyldte universitet kroner bakken. De unge studerende bringer en livlig atmosfære til den gamle historiske og kompakte by.

Næste dag var terrænet nu mærkbart forskelligt fra den foregående dag, nemlig stort set fladt. Jeg passerede langs floddale med kunstvanding og oversvømmelser. Denne dags tur gik til Mealhada. Jeg fandt et logi hos to ældre mennesker, som det var svært at kommunikere med, da jeg ikke taler portugisisk. Jeg gik i byen og kiggede ind i en bar, hvor der sad tre mænd og råbte mig an. De sad og drak vin og ville have, jeg skulle smage. Jeg skulle også smage deres små sardiner, som blev spist med hoved og hale. De var dog grillet først.

Så blev det søndag og jeg forlod Mealhada for at gå til Agueda. Stien førte gennem Certima-ådalene (en biflod til Vouga, som jeg skulle passere dagen efter). Der blev en del asfalt at slås med. Vinmarker og skov bødede lidt på den megen asfalt. Jeg kom til byen Agueda, som er bygget op omkring floden Agueda. På min vej mødte jeg et ægtepar, som var på vej til Fatima. Det er åbenbart blevet meget populært at gå dertil. I Agueda mødte jeg en ung mand, som var meget interesseret i at anviser et herberg. Det skulle være billigt, men ak, lidt for billigt. Jeg fandt et andet sted med velkomsthøj, og hvor værelset var udstyret med altan og udsigt over floden.

Dagen efter kom jeg til Albergaria a Velha. Turen blev på 20 km. Jeg valgte at følge min guidebog, det gav mig mere ro. Denne sti var endnu en dag med fladt terræn. Det højeste punkt er selve Albergaria, 130 meter. Jeg gik en magisk vej gennem fyrre- og eukalyptusskov langs den oprindelige Via Romana og over en smuk stenbro. Det viste sig efter 1,5 km, at den var spærret, da der var et fag, der var styrtet i floden, så jeg måtte fortsætte på hovedvejen. Byen var ikke noget særligt.

Næste dag kom jeg til at gå en dejlig vej, atter gennem eukalyptus- og fyrreskov. Jeg kom forbi et sted, hvor kvinder stod udenfor og vaskede deres tøj, et lidt sjældent syn i dag. Jeg gik igennem et par større byer, kom igennem byen Pinheiro da Bemposta, hvor det højeste punkt var 217 meter. Jeg havde en dejlig strækning ad den oprindelige pilgrimsvej og gik nede i ådalene langs Rua do Senhor da Ponte, over floden Anceira via en romersk bro. Jeg passerede gennem byen Oliveira de Azemeis. Ruten bragte mig forbi byens kirke, som så mange gange før på min

vandring. Jeg mødte italienske Alberto, der havde vandret i 20 dage med 20 kilo i sin rygsæk. Han havde vandret fra byen Sagres i det sydlige Portugal langs med kysten til Lissabon, hvorefter han fulgte de gule pile. Vi gik ikke så lang tid sammen, idet hans tunge rygsæk hindrede ham i at gå hurtigt. Jeg selv kom til Sao Joao da Madeira og blev indlogeret. Jeg var i byen og spise og fik serveret "Bacalhaus com droa, c anudo no drosa", det skulle være torsk med brød, grillet i halm. Dertil fik jeg "vinho Porco de Aurca, Doruro", vin fra Douro-området.

Jeg begyndte nu at nærme mig Porto. Det blev til en lang dag med 36 km i benene. Jeg havde tidligere på dagen mødt Peter fra Californien. Vi fulgtes et kort stykke. Han skulle møde sin bror, som var på ferie i Portugal. Jeg mødte også Alberto igen og vi fulgtes ad til Porto. På vores vej mødte vi Jonas, som var på vej fra Santiago til Fatima. Jeg var lidt imponeret over, at han også kunne gå med 20 kilo på ryggen (han var 75 år).

Det var et fantastisk syn, der mødte os, da vi nærmede os Porto. Byen lå så smukt ud til Rio Douro, som lå dybt under os fra den bro, vi skulle passere. Broen var en stålbro, hvorpå toget kørte. Under broen var en anden bro til biltrafikken. Inde i byen mødte vi nogen, som var meget interesserede i at få lov at tage billeder af os. Blandt andet var der en japaner, som ville have et billede, så der cirkulerer nogle billeder i Japan af os. Porto er en by med mange faciliteter og en by med liv. Navnet Porto fik sin oprindelse i det 12. århundrede, dengang Portugal blev en selvstændig stat.

Torsdag forlod vi Porto. Vi kunne have brugt flere dage i Porto for at opleve denne smukke by. På vores vej ud af byen var der mange gader og reklamer, som konkurrerede med hinanden og som kunne forvirre vores koncentration med at holde øjne med de gule pile. Vi mødte mange flere pilgrimme nu, der kom gående med oppakning og rigtig mange turistbusser med folk, som kun havde lidt bagage med og som blev kørt med bus og boede på hotel. Desværre kom der efterhånden også rigtig mange cykler, som var til gene for de gående, "rigtige" pilgrimme. Det er unge mennesker og de benytter rigtig mange steder de samme stier som de gående, til stor gene. Det blev endnu en dag med meget asfalt. Når vi gik ind på en café for at få slukket tørsten, skete det ofte, at Alberto tog sin mundharmonika frem og spillede lidt for os. Han var ret god til det. Han ville have, at vi skulle gå 1½ time og så skulle vi holde 10 minutter pause og så til middag skulle vi holde ½ time og så fremdeles. Det prøvede vi at overholde. Vi nåede vores overnatningssted, som lå lidt fra vores sti, men tæt på byen Vilarinho. Vores næste etape fra Vilarinho til Barce-

los bød på en dejlig skov omkring Acros. Halvdelen af denne fase er med rolige landeveje, beskyttet af eukalyptus- og pinjeskove. Vi nåede byen og gik over broen Ponte Medieval, som førte over Rio Cavadão og ind i byen Barcelos. Der står i guidebogen, at åbningen Largo da Porta Nova, et omfattende torv Campo da republica, er blevet et af Portugals mest kendte og livlige markeder, "Feira de Barcelos", hver torsdag. Vores sti førte som sædvanlig forbi deres kirker. Desværre er alt for mange kirker låst.

Vores næste dag blev på 35 km fra Barcelos til Ponte De Lima. Dette var den længste og mest besværlige fase, men nok den smukkeste. Den omfatter to bakker, "Portela", som skiller de to ådale, Neiva og Lima. Herefter havde vi det smukke og naturlige landskab, som er med til løfte humøret. Det var også påkrævet en gang i mellem. Trods det, at man elsker at gå langt og opleve det sceneri af enge, skove og natur ud over alle grænser, kan man engang imellem have behov for et løft.

Efter vi havde passeret floden Rio Lima, måtte jeg tilstå, at det gjorde lidt ondt i mine baller, så det var nødvendigt med lidt smertestillende. Det er ellers ikke godt at gå på piller. Lima var en søvrig middelalderby. Der var brostensbelagte gader og historiske bygninger. Byen bryster sig af at være den ældste by i Portugal, men det er der sået tvivl om. Lima hævder at have det ældste marked i Portugal, Barcelos hævder at have det mest populære.

Så gik vi fra Ponte de Lima og mod Rubiaes, en kort tur. Jeg fulgtes stadig med Alberto, han var ikke helt tilfreds med de korte ture. Men på grund af min ryg var det bedst ikke at gå langt om dagen. Jeg ville helst følge de ruter, bogen viste. Vi havde vores første herlige dag, hvor over halvdelen af ruten tegnede sig for den naturlige sti. Fra Revolta, som ligger i Labruja dalen i 150 m, går det stejlt opad til 405 m, Alto da Portela Grande. Det var meget hårdt at komme op, især for Alberto med sine 20 kilo. Det kan godt være, at stierne fører os over nogle områder, som man

nok står lidt uforstående overfor. Men vi kom op og Alberto lidt efter. Det var vel fortjent med et hvil på toppen. Jeg tænkte nogle gange, hvad Alberto mon medbragte, siden hans rygsæk var så tung. Han var måske rejst hjemmefra?

Mandag fik jeg sovet lidt længere. Den var syv, da jeg vågnede og Alberto var klar til at gå. Jeg fik gjort mig færdig, men Alberto var gået, det undrede mig lidt. Efter at have gået lidt, indhentede jeg ham sammen med en anden italiener. De gik og sludrede lidt på italiensk, et sprog, som jeg ikke forstår. Jeg kom frem til vores næste rast, Tui, som lå inde i Spanien. Her mødt jeg den anden italiener og spurgte efter Alberto. Han var gået videre. Nå, men jeg fik nogle dejlige timer i Tui og fik besøgt den store katedral. Jeg gik herefter i byen, hvor jeg mødte nogle unge mennesker, som jeg havde mødt tidligere på min tur. De inviterede mig med ud at spise. Vi sad udendørs på nogle store stenbænke med udsigt over floden Rio Minho. De var seks i alt, de to kom fra Stettin i Polen, de andre kom forskellige steder fra i Tyskland. Nå, men jeg så ikke mere til Alberto. Vi havde ellers aftalt, at vi skulle gå sammen ind i Santiago.

Nu blev det sådan, at jeg måtte vandre de sidste kilometer alene. Det var nu ikke så dårligt endda. Der var behov for at hvile ørene lidt fra de mange sprog, jeg hørte undervejs. Jeg kom videre langs rolige veje, gennem skove og på stier, der følger Rio Louro-dalen. Den største udfordring var at følge hovedvejen ind og ud af Por-rino. Der var en venlig dame, som fulgte mig gennem hele byen, så jeg kom på rette spor igen. Efter nøje granskning viste det sig, at to mænd, som stod og talte sammen, dækkede for den pil, der skulle vise

mig vej. Jeg mødte en stejl stigning fra Por-rino forbi Mos og op til punktet Monte Cornedo i 235 meters højde.

Jeg forlod herberget i Redondela og begav mig mod næste mål, som var Pontevedra. Selvfølgelig gik jeg først forbi kirken. Efter tre kilometer gik det opefter til højdepunktet Alto de Lomba på 155 meter. Stien førte mig igennem eukalyptus-skovene omkring Quteiro de Penas. Jeg måtte nu ud på en meget trafikeret hovedvej, ca. 700 meter. Jeg passerede den smukke stenbro Pontesampaio som førte mig over Rio Verdugo. Broen blev bygget i 1795. Det var her, den lokale milits påførte Napoleons tropper et betydelig nederlag under krigen for uafhængighed. Det var sådan, at min vandring nu gav mig mere tid og ro til at studere det, jeg passerede.

Næste dags vandring var efter bogen på kun 18,2 km, hvilket jeg syntes var for lidt. Jeg vidste, at jeg ville være tidligt i Pontevedra, også for tidligt, så jeg fortsatte gennem byen. Tænk sig, jeg havde udset mig et herberg 11,5 kilometer fremme. Da jeg kom frem til byen, gik jeg ind på en café og spurgte om vej og fik at vide, at det var lukket. Jeg fik også at vide, at jeg skulle gå endnu 7-8 km. Jeg gik langs floden Rio Lamas, som havde en fortsættelse af floden Rio Chain. Disse to floder mødes, hvor en biflod støder til ved et vandfald. Denne biflod hed Barosa, hvor der var opført et spisested af samme navn. Den lå godt nok 300 meter fra min sti, men jeg måtte hen og se på dette, skønt vejret ikke tillod det. Efter 40 kilometers vandring kom jeg frem til et herberg. Rigtig godt våd var jeg. Det så ikke ud af så meget, men jeg fik da et sted at sove. Desværre skulle jeg ud igen i det voldsomme regnvejr for at få noget at spise. Jeg gik i seng kl. 22, men vågnede

igen kl. 23.30 og hørte, at der var nogen, der snakkede højlydt, så jeg måtte gøre opmærksom på, at det var sengetid.

Så blev det torsdag. Mit logi lå lidt afslædt. Det regnede stadig lidt, så det krævede regnfrakke fra morgenstunden. Der var 7 km til den nærmeste by, Caldas de Reis, hvor jeg kunne få noget morgenmad: En stor kop Americano og ristet brød, "Tostada" med ost og skinke, herligt. Jeg mødte igen Peter fra San Francisco, vi fulgte lidt, men han ønskede vist at gå alene, så det blev det. På min vej mødte jeg tre kvinder, som jeg havde mødt før. De syntes ligesom jeg, at vejret var lidt kedeligt. Men vi fik da taget et billede med os alle fire. Jeg kom til byen Padron, der er byen 20 kilometer syd for Santiago og stedet, hvor man finder det legendariske startpunkt for James' mysterium i Spanien og også den efterfølgende tilbagevenden af hans jordiske rester, efter hans martyrium i Jerusalem, der anses for at ligge i relikvieskrinet i hjertet af katedralen i Santiago. Jeg fik et enkeltværrelse, fik vasket, og fik turens dyreste måltid, men trods alt var det et godt måltid.

Fredag skulle jeg så gå de sidste 25 kilometer til Santiago. Etappen bød på en varieret vandring. Meget hovedvej, megen trafik, da vi nærmede os Santiago. Jeg gik langs floden Rio Ulla og senere krydsede jeg bifloden Rio Tinto, som løber gennem et skovområde. Inden jeg nåede Santiago, krydsede jeg igen Rio Ulla, som nu løb udenom Santiago. Ankomsten til Santiago denne gang gav mig virkelig forskellige følelser efter ugers fysiske og åndelige udfordringer. Ankomsten til katedralen bragte tårer i øjnene af glæde over igen at nå mit mål. Et mål, som jeg måtte afbryde første gang på grund af smerterne i ryggen.

Ved ankomsten til katedralen fik jeg godt nok lidt af en overraskelse over at se så mange pilgrimme stå i kø for at få udleveret deres diplom. På min vandring så jeg mange pilgrimme på cykel, men jeg blev nok lidt overrasket over at se så mange cykler på indskrivningsstedet. Der var lang kø, det tog over en time at komme frem og få mit diplom. Turen fra Portugal var til ende.

Pilgrims Walk for Future

**Må din vej gå dig i møde og må vinden være din ven,
og må solen varme blidt din kind,
og må regnen vande mildt din jord,
indtil vi ses igen, må Gud holde, holde dig i sin hånd.**

af Calle Ahlström, Gotland

Dette er ikke en beskrivelse af Pilgrims Walk for Future, vandringen fra Vadstena til FNs klimatopmøde i Glasgow.

Det her er nogle af mine egne oplevelser fra vandringen sammen med PWFF gennem Danmark og med nogle kommentarer, jeg fik på Facebook.

Jeg sendte en mail til lederen Annika Spalde, at jeg kunne tænke mig at tilslutte mig i København og gå med nogle dage – det blev to uger. Nogle dage senere skriver hun at de har fået et afbud. Min plads var ordnet.

At komme fra Gotland til København var ikke noget problem, men at købe billet til bussen, som gik til vandrerhjemmet, hvor gruppen var, var sværere, når man ikke kan betale med penge. Længst inde på Hovedbanegården, så langt fra busholdeplassen som muligt, var der hjælp.

Dejlign seng på vandrehjemmet og maden var netop klar da jeg kom frem.

Første vandredag gik vi længe langs Københavns fæstningsværk mod vest (Vestvolden). Et forsvarsanlæg, som aldrig var blevet brugt. Fjenden var kommet ad søvejen. Jeg kom til et moderne kloster, (Klostergården i Høje Taastrup), som forstanderen kaldte det. Blev en diskussion om, hvad et kloster er. Blev budt på mad og vin sammen med de, der boede der. Gruppen forklarede, at det var første gang de spiste sammen med andre og havde fået serveret vin. Natten sov vi på gulvet i den katolske kirke. Jeg har set, at de andre havde liggeunderlag, men det gik fint for en 71 år ung mand at sove direkte på gulvet.

Kommentar på facebook:

God start, kan ikke blive værre.

Ved frokosttid den anden dag gik vi forbi Biltéma hvor jeg kunne komplementere mit udstyr. Det var et krav at skulle have coronapas for at komme ind i Danmark. Ingen kontrol. Da jeg satte mig i Biltéma's café, ville de se passet.

Inden biskop Peter Fischer-Møller holdt en kort andagt, fortalte han, på svensk, om Roskilde Domkirke, hvor danske konger ligger begravet, dog ikke Valdemar Atterdag der erobrede Gotland i 1361.

Jeg sov på gulvet i et sognehus (Skt. Jørgensbjerg). Gik bedre med liggeunderlag.

Bestemte mig hurtigt for ikke engang at forsøge at forstå dansk. Vandringslederen Tone Kirkeby forstod jeg da nogenlunde – hun talte norsk.

Da vi passerede Lejre, regnede det, men fremme ved dagens mål, en spejderhytte (ved Avnsø) med flere madrasser i hver seng, skinnede solen.

PS: i Lejre genfødtes den gotlandske jernalderlandsby, hvor en gruppe elever fra en højskole i 1975, som fandt en sølvskat ved Stavgard, derefter undersøgte Lejre for at se, hvordan man kunne genskabe et samfund fra forskellige tidsaldere. (Se evt. på <https://www.stavgard.se/om-stavgard.html>)

I Ringsted soveplads på gulvet i sognegården. Præsten holdt en andagt i kirkens kor, og bagefter stillede hun sig ved siden af den middelalderlige døbefont for at fortælle om kirken. Døbefonten var skabt af Sigráf, romansk stenhugger, der boede/arbejdede på Gotland. Jeg tror, han boede i Vamlingbo, bag de middelalderlige portstolper. Fik lidt hjemlængsel. Da jeg løftede på messingfadet for at se hvordan døbfonten så ud indeni, kom kirkjtjeneren løbende. Han så dog ikke vred ud. Fadet var alarmeret.

Fredag bød på en kraftig regnbyge, men solen kom tilbage, så det var dejligt med et bad i Glumsø Sø. Overnatning på vandrerhjem (Depotet i Skelby).

Lørdag regn ved frokosttid. Pernilla, der kørte følgebilen, ville have hjælp til at tanke. HVO100, som er 100% genanvendt og fossilfri diesel, som ikke er så almindelig. I Slagelse fandt vi, efter at have ledt en stund, en benzintank med et stort billede af pommers frites.

Lørdag og søndag hotel i Næstved. Søndag var hviledag, så jeg gik til højmesse. Bag alteret stod små bægre, som præsten hældte lidt vin i til hver nadverdeltager.

Mandag nat boede vi i en tom præstegård (Sværdborg), hvor vi kunne bruge vaske-maskine og tørretumbler. Tirsdagen fulgte et lokalt TV-team os i flere timer. Blev til et lidt længere program i TV Møn. Natte i campinghytter. (Ore Strand Camping, Vordingborg)

Onsdag gik vi over broen til Falster og krydsede hele øen. Vandringsens længste etape, ca. 25 km. En reporter fra danske TV2 Øst fulgte os. Blev et næsten 3 minutter langt indslag i aftenens nyheder, som vi tilmed fandt på nettet. Sov i et forladt hus (i Guldborg), i byen var der mange billige huse til salg. Ingen ville bo der. Vi var kommet til en dansk tyndtbefolket by.

Torsdag, fredag og lørdag i Pilgrimshuset i Maribo. I Maribo kom vi til åbningen af Birgittadagene.

To nonner fra klosteret stod bag mig. Kommentar på facebook:

Calle, du er altid omringet af piger.

Om lørdagen var der bryllup i domkirken og klokkerne ringede. Hjemme bruger vi sten, når vi slår på kirkeklokken, men i Maribo må de have en slags maskine. Der findes intet menneske, der kan blive ved så længe. Kommentar på facebook:

Troede det kun var på Gotland de ringede ??

Gotland har været dansk.

Dagene i Danmark var meget hyggelige.

Hver vandredag var dog en kamp for mig. Man gik meget hurtigere, end jeg er vant til og har det godt med. Da min hustru og jeg gik på Camino Francés, blev vi ofte overhalet.

Pilgrims Walk for Future er en vandring for klimaet. Vi mødte og hørte på mange, som arbejdede med klimaspørgsmål i kommunerne. Vandringen er også en opfordring til at spise klimavenligt, en stor udfordring for mig og flere andre.

Hver vandring startede med, at vi stillede os i ring og bad Hellige Birgittas bøn:

Herre, vis mig vejen og gør mig villig til at vandre den.

Vandring på Bornholm i september

Fredag den 17. september kl. 10.30 tog 11 forventningsfulde pilgrimme plads på Bornholmerbussen i København. Foran ventede seks vandredage på klippeøen med start i Rønne og afslutning i Dueodde. Turen var arrangeret af Foreningen af Danske Santiagopilgrimme, som havde sørget for alt lige fra overnatninger og måltider til guidede rundvisninger og bagagetransport.

af Jan H. Christensen

17. september

Vi ankommer til Rønne lidt i to, og finder med det samme Hans-Ole og Lene – to lokale medlemmer af foreningen, der har været så venlige at tilbyde bagagetransport for gruppen de første to dage. Men så er der heller ingen undskyldning for vores lediggang længere. Hasle – dagens endemål – kalder. Vi lægger hurtigt Rønne bag os, og snart vandrer vi fulde af energi igennem Blykobbe Plantage (Nordskoven). Selvom vi passerer både Safirsøen og Smaragdsøen, går det sløjt med at finde ædelsten. Til gengæld bliver vi overfaldet af en hidsig lille regnbyge, så regntøjet må frem. Dog næsten unødvendigt, for snart er det tørvejr igen.

Ved Sorthat Odde bliver vi mødt af Hans-Ole. Han står til vores overraskelse udenfor sin lille sortbejdsede fiskerhytte med en flaske halvbitter. Den må straks afprøves. Inden vi fortsætter til vandrerhjemmet i Hasle, er halvbitteren for fleres vedkommende blevet til en helbitter. Vi ankommer i god tid inden aftensmaden og driver ventetiden af med lidt at drikke i opholdstuen/spiserummet, selv må jeg prøve en Svaneke pilsner. Efter den ganske glimrende aftensmad – ristaffel – bliver der snakket og lavet pilgrimsarmbånd. En farve for hver af de syv pilgrimsord (frihed, enkelthed, stilhed, bekymringsløshed, langsomhed, spiritualitet, fællesskab). Som så ofte på

pilgrimsvandringene rammer trætheden tidligt, og snart begynder de første ikke overraskende at søge til køjs.

18. september

I dag er der afgang mod Sandvig med besøg på Hammershus undervejs. Først mødes vi dog udenfor, og bliver af Vibeke (foreningens forkvinde) introduceret til dagens pilgrimsord 'frihed'. Derefter synger vi en lille morgensang og så ellers afsted. Forbi Hasle Røgeri, over havnen og videre nordover langs kysten. Det meste af tiden følger vi en lille hyggelig asfalteret vej, der først fører os frem til Helligpeder og senere Teglkås. Små idylleriske huse og typiske bornholmske røgeriskorstenene kommer os jævnlige i møde. Efter Teglkås følger en stejl opstigning ad stien, der skal føre os videre til Jons Kapel. En forsmag på de næste par timers vandring frem mod Hammershus. Fremme ved Jons Kapel skal flere alligevel lige en tur ned ad trapperne, måske i håb om at få et glimt af Jon inde i sin lille oven/grotte. Det lykkes ikke, til gengæld gør de sig store anstrengelser med at tælle trappetrin. 181 eller ...? Ingen har lyst til at gå ned og tælle efter igen. I stedet fortsætter vi.

Vi holder frokost ved Vang Granitbrud og har direkte udsyn til det klippefyldte område. Det er smukt, og giver nogle fra gruppen inspiration til en film om dinosaurer og tapre riddere, inden vi går videre. Igen op og ned. Pludselig har vi lidt travlt. Vi har en aftale om en guidet omvisning på Hammershus kl. 14.00, og når det lige akkurat. Og godt for det, for vi får en spændende rundvisning i de vindblæste ruiner af vores entusiastiske omviser. Efter rundvisningen er det tid til kaffe og kage i besøgscenterets café. Vi trænger alle til at få lidt varme. På det sidste stykke

til vandrehjemmet i Sandvig deler vi os i tre grupper. En, der fryser og går den korteste vej, en, der går over Opalsøen, og den sidste, der tager den hele vejen rundt om Hammerknuden.

Vi får igen i dag aftensmad på vores vandrehjem. Først aspargessuppe og derefter cuvettesteg og flødekartofler. Vi slutter af inde i den bløde afdeling med sofaer, hvor vi hygger med chips og lidt vin/øl, inden vi trætte går til ro.

19. september

Vi håber alle på lidt sol i dag, og måske der er håb, for Gudhjem kalder. Jeg har ligesom flere af de andre droppet de korte vandrebukser og erstattet dem med de langbenede, og det er en god beslutning, for det er overskyet og meget blæsende.

På vej mod Allinge passerer vi nogle kæmpe granitblokke med helleristninger. De går helt tilbage til bronzealderen. Det er underligt at tænke på, at der for omkring 3000 år siden har siddet et menneske og hugget ristningen af netop det skib, jeg står foran.

Efter Allinge går vi igen langs kysten. Det er smukt, men også larmende. Bølgenes konstante brusen, når de slår ind over klipperne, gør det svært at forholde sig til dagens pilgrimsord 'stilhed'. Eneste mulighed er, hvis man har lyst til at lukke sig inde i sin egen lille vandreboble.

Fra Tejn vandrer vi for en stund langs landevejen, men snart er vi igen tilbage på kyststien. Og nu begynder det at gå kraftigt op- og nedad. Det fortsætter helt frem til Helligdomsklipperne, hvor der er et frit fald ned på omkring 20 meter. Imponerende skue. Vi søger dog hurtigt op mod Bornholms Kunstmuseum for at finde læ og ro til vores velfortjente frokost.

Efter frokosten fortsætter vi langs den imponerende klippekant. Det er en betagende vandring. Alligevel kommer et par stykker af os til at fantasere om kaffe og kage. Og hvad sker der? Ud af det blå dukker pludselig en café op. Hele holdet sidder sekundet efter inde i caféen med kaffe og kage foran sig. Her kunne man

sagtens blive siddende et par timer, men det går ikke. Vi må videre. Som vi nærmer os Gudhjem, begynder solen forsagt at titte frem mellem skyerne. Måske er der stadig håb om sol over Gudhjem. Det holder dog ikke. Allerede inden vi når frem, begynder skyerne at lukke til igen. Nu er det vist kun byens turistchef, der tør tale om sol over Gudhjem.

Om aftenen spiser vi for første gang ude. Det har ikke været muligt at bestille aftensmad på vandrehjemmet. Vi spiser på Gudhjem Røgeri, hvor de har en udsøgt fiskebuffet. Flere kommer vist til at forspise sig lidt, inden det går tilbage til vandrehjemmet og et tidligt godnat, i hvert fald for de fleste.

20. september

Det er blæsende og småkoldt igen i dag. De første par kilometer går langs kysten med direkte retning mod dagens endemål: Svaneke. Men kun for en stund, for i dag skal vi nemlig et smut indenlands. Først en

tur forbi Østerlars Rundkirke og sidenhen Sankt Ibs Kirke. Vi drejer derfor væk fra kysten efter nogle kilometer, og følger i stedet Kobbæåen med retning mod Østerlars. Vi krydser flere små træbroer, samtidig med at vi bevæger os længere og længere ind i Bornholms måske smukkeste sprækkedal med skov og stejle skrænter på begge sider. Stien begynder langsomt at snævre mere og mere ind. Vi holder en lille pause på nogle sten og væltede træstammer, mens vi rådslår om den videre vej. Skal vi følge den markerede sti op af skrænten? Kan det virkelig være rigtigt? En udsendt 'scout' melder, at stien videre frem langs åen er svært fremkommelig. Vi følger derfor stikilket og kæmper os op ad skrænten, kun for at blive sendt ned i ådalen igen efter højst et par hundrede meter. Pilgrimsordet 'bekymringsløshed' er svært helt at holde fast i på vej ned ad den glatte skrænt. Godt, at der er grene at klamre sig til. Vores anstrengelser bliver til gengæld belønnet med Stavehøl vandfald. Det siges at være vandfaldet, der har

det højeste lodrette fald i hele Danmark. Imponerende fire meter, og så måske en halv meter bredt. Måske ikke ligefrem Niagara Falls, men dets lidenhed har også sin charme.

Kort efter når vi Østerlars Rundkirke. Her er der bestilt en omvisning til os. Vi når kun lige at møde vores guide, inden det begynder at småregne. Vi søger derfor hurtigt tilflugt i kirken. Her får vi en levende fortælling om kirkens historie. Den går helt tilbage til midten af 1100-tallet. Mens vi sidder trygt og tørt og følger med i guidens fortælling, begynder det at stå ned i stænger udenfor. Til vores held har regnen dog aftaget, inden vi skal videre. Først med en bus til Østermarie og derefter videre med en ny til en øde landevej små fire kilometer fra Ibsker Kirke, dagens næste mål. De fire kilometer af landevejen til kirken går vi i småregn. Det er måske ikke den mest interessante strækning, men det går, og snart finder vi ly i Sankt Ibs kirkes store våbenhus. Frem med madpakkerne, som vi kan nyde, sam-

tidig med, at vi studerer tre kæmpestore præsterækketavler indeholdende navnene på alle kirkens præster helt tilbage til 1777. Efter frokosten holder kirkens graver Mogens Riis Pedersen en lille andagt for os. Han har været så sød at bruge noget af sin fridag på os. Vi afslutter andagten med pilgrimssangen. Derefter får vi fortalt lidt om kirken og dens historie. Den er fra 1100-tallet og opkaldt efter sin værneshelgen Sankt Ib, der er det danske ord for apostlen Jakob, altså apostlen, som ligger begravet i Santiago de Compostela.

Vi får som afslutning tilbudt en tur op i kirketårnet. De fleste kravler med op ad de snævre trapper og ujævne trin. Oppe i tårnet får vi fortalt, at kirketårnets loft sandsynligvis engang i tidligere tider har været brugt til at opbevare tiende. I dag er der dog ikke meget at se, og selv ikke flagermusene, der skulle holde til heroppe, gør noget væsen af sig.

Nu kalder Svaneke. Regnen er holdt op, og turen går videre ad en mindre grus-

vej. Det er fladt, så det går hurtigt. På det sidste stykke til Svaneke følger vi vist en ikke helt autoriseret sti, men frem når vi. Så mangler vi bare at finde vores hotel, der hedder Siemsens Gaard. Det ligger i havnen, så hvor svært kan det være. Vi finder det også nemt og bliver hurtigt installeret. Det er ren luksus, men kaffe og kage trækker og for nogle også lidt shopping i et par af de bornholmske glasbutikker. Igen i dag får vi aftensmad ude i byen. Hotellets restaurant er alt for dyr. Og igen i dag går vi mætte og tidligt til ro.

21. september

Her til aften skal vi mødes med bornholmske medlemmer af foreningen, bl.a. dem, der har hjulpet med transport af bagagen. Dagen i dag er derfor kort. Kun omkring ti kilometer til Nexø.

Det er en fornøjelse at komme i gang her til morgen, for vinden har langt om længe lagt sig, og vandringen ad stien langs kysten er let; kun et sted, kort inden Aarsdale, skal vi over et lidt mere besværligt klippeparti. Dog intet sammenlignet med tidligere prøvelser. Efter pause på havnen i Aarsdale fortsætter vi. Igen behagelig vandring uden de store udfordringer. Vi passerer den gamle Malkværns-skanse, som er en af de mange skanser, der har været bygget hele vejen rundt om Bornholm, som et beskyttelsesværn mod potentielle angribere. Vi når allerede Nexø tidligt på eftermiddagen. Nogle går på café, andre køber ind og atter andre søger fluks op til Nexø Hostel.

Om aftenen er der gang i den ude i køkkenet. Der skal snittes og skæres grøntsager til vores 'Chili sin Carne'. Klokken 18.00 ankommer vores gæster. Vibeke byder velkommen og holder en lille tale,

hvor hun takker for hjælpen med bagage-transport. Hun håber samtidig, at aftenen måske kan blive startskuddet til etableringen af en lokal pilgrimsforening på øen. Det bliver en hyggelig aften med masser af Caminosnak. En herlig sidste aften, og en god måde at få afrundet en skøn vandreferie, inden det går hjemad i morgen.

22. september

Sidste dag. Oprindeligt var det meningen, at vi skulle have været en tur ind til Almindingen og Ekkodalen, men det kom ikke til at passe i forhold til færgeplanen. I stedet bliver det til en kort vandring til Snogebæk og for andre en lidt længere til Dueodde. Derfra videre med bus til Rønne, hvor vi alle mødes igen og får lidt at drikke og spise på en café på Rønne Torv. Som sædvanligt bliver der sludret lystigt. Inden færgens afgang bliver jeg nødt til at tage afsked med de andre. Jeg er så heldig, at jeg har fire dage mere herovre. En god vandreferie er slut, men til gengæld venter en miniferie i gode venners lag. Hvad kan man mere forlange?

Tak

Mange tak til jer lokale medlemmer af foreningen, der var med til at skabe en hyggelig aften i Nexø. Man fornemede straks Camino-ånden i rummet. En mindst lige så stor tak til vores bagage-transportører Hans-Ole og Lene Engell, Leif Jensen og Britta Johnstone og Peter Juhl, der gjorde vores vandring så meget lettere. Og selvfølgelig også en stor tak til mine medvandrere for en dejlig vandretur. Jeg håber, I har nydt det lige så meget som jeg har. Slutteligt en kæmpestor tak til Tone Kirkeby for en flot arrangeret tur. Det er helt sikkert ikke sidste gang, jeg skal med på en af foreningens flerdagestore.

Nybegyndervandring på Hærvejen fra Viborg til Jelling

Dette skulle blive min første længere vandring. Jeg har længe ønsket at komme afsted på en længere vandretur, efter at jeg har gået mange endagsture både i Danmark og i udlandet. Efter at jeg havde gået længere og længere ture med fuld oppakning og overnatning i shelter, opfordrede min vandreven mig til at melde mig ind i Foreningen af Danske Santiagopilgrimme.

af Inge Møller

D. 5. juni drog jeg med sommerfugle i maven afsted mod Viborg, her mødtes jeg med vores guider Jørgen og Ivan. Det var også her på herberget, at jeg fik mine første indtryk af oplevelser på et herberg og jeg var helt solgt. Vi mødte bl.a. et ældre ægtepar, som havde vandret i mange år, nu var deres helbred ikke længere til de lange vandreture, de kørte derfor i stedet rundt i bil og havde cykler med. Sådan kunne de vandre lidt og cykle lidt og på denne måde opleve naturen. Deres største glæde var dog at opleve stemningen og mødet med mange forskellige mennesker på herberger rundt omkring i Danmark. Derfor foretrak de stadig en seng på en fællestue på herberget frem for luksus på hotel. En anden vander, vi mødte på herberget i Viborg, var en dame, der havde vandret på de fleste Caminoruter og kunne fortælle rigtig meget om dette. Imidlertid vandrede hun for første gang i Danmark.

Dagen efter mødte vi for første gang de andre medlemmer af gruppen på Viborg Station og alle havde selvfølgelig været lige så spændte som jeg. Vi var en lille gruppe på 6 inkl. vores guider. Således gik der ikke længe inden vi følte, at vi kendte hinanden og vi fandt dermed også hurtigt vores helt egen "kammertone" i gruppen. Vi gik fra stationen til den flotte Viborg Domkirke som udgangspunkt for turen. I kirken kan man via en trappe komme ned til Eskilds Krypt. Her sad vi hver især i stilhed og efterfølgende indledte vi turen med at synge Pilgrimssangen: "Må din vej gå dig i møde".

Herefter startede turen. Allerførst skulle vi købe ind til vores aftensmad og mad til dagen efter. Gruppen fandt lynhurtigt ud af fordelingen af opgaverne, indkøb og madlavningshold. Og så kunne vi begynde vores vanding imod den første destination, som var herberget ved Hald Hovedgård. Det var en overkommelig vandretur på ca. 14 km. Her var vi hurtige til at få os indkvarteret og lave aftensmad – og vi var faktisk de eneste vandrere, der overnattede den aften.

Herefter fortalte vores guider os lidt om de kommende dage, både generelt om turen, men også gode råd om alt fra pakning af rygsæk og snøring af støvler til hvordan

man kan bruge pauserne optimalt under vandringen. Klokken blev ikke mange, før der var ro på sovesalen, alle ville gerne være friske til næste dags vandring.

Vi startede hver morgen kl. 8.00 med at mødes enten uden for herberget eller i en nærliggende kirke. Her fik vi hver dag et af de 7 pilgrimsord: langsomhed, frihed, enkelhed, bekymringsløshed, stilhed, fællesskab og åndelighed. Signe gav os hver morgen dagens pilgrimsord sammen med en relevant tekst hentet fra Pilgrim Mors-hæftet, hvorefter vi sang Pilgrimssangen. Herefter gik vi hver dag den første time i stilhed. Det gav ro og eftertanke sammen med dagens ord – en fantastisk måde at starte dagens vandring på.

Efter vores overnatning i Hald begav vi os afsted på en af rutens flotteste vandringer igennem Dollerup Bakker. Det gav os også en god forsmag på, hvordan det er at vandre med fuld oppakning i bakker. Her oplevede vi vigtigheden af ikke at have overflødige ting med i rygsækken. Efter denne dag er jeg helt sikker på, at de fleste af os lærte, at vi næste gang skal gennemgå vores pakkelliste en ekstra gang. Vi lærte, at der er noget, der hedder "need to have" og så det overflødige, der hedder "nice to have". Jørgen er en meget erfaren vandrer og han var rigtig god til at give os gode råd om pakkelliste op til afrejsen.

Vi holdt en velfortjent pause ved Skelhøj Købmandsgård, en pause alle havde set frem til, da Jørgen mange gange havde nævnt deres berømte kaffe og kage. Da vi ankom, var vi helt sikre på, at vi var ventet, da flaget var sat ud. Det viste sig dog, at en af de lokale havde fødselsdag og ham fik vi da også hilst på.

Efter en god dags vandring nåede vi frem til Blichers by, Thorning, hvor det flotte nye vandrehjem ventede os. Til aftensmad fik vi pizzaer fra det lokale pizzeria, og de kan anbefales. Det var også her vi mødte Ruth, en kvinde i 40'erne. Hun var på vandring på Hærvejen alene for første gang, hun holdt simpelthen fri fra mand og børn. Vi indbød hende til at spise sammen med os. Det er en af gevinsterne ved at bo på herberg, nye bekendtskaber opstår. Vi mødte også Tom på 85 år, som er formand for herberget og veterangymnast – det tør siges, at han er en oplevelse i sig selv, han er meget imødekomende og underholdende – og gav flere af os massage. I øvrigt var det muligt at tage fodbad med gratis badesalt på herberget.

Dagen efter startede vi i Thorning Kirke sammen med Ruth, som vi aftalte at mødes med igen om aftenen. Dagens tur gik til Kragelund igennem et meget flot og

varieret landskab. Da vi ankom til Kragelund, mødte vi byens nye præst, som indbød os til fællessang sammen med byens beboere i gården ved herberget. Det var stemningsfyldt at synge sammen – det var jo også lige midt i genåbningen efter Corona – og også fint at være lokal med de lokale. Et madhold lavede aftensmad til os, her havde vi ud over Ruth endnu en gæst, Gerda, der havde vandret helt fra Padborg, med ved bordet.

Efter dagens ord og Pilgrimssangen i Kragelund Kirke tog vi afsked med Gerda, som var på vej nordpå. Vi gik sydpå til Møllegården i Sebstrup, hvor vi skulle bo i campinghytter. Her var der udekøkken og frysemad, som vi kunne varme. Ruth boede også på Møllegården, så vi var igen så heldige at kunne nyde hendes selskab.

Vi er nu nået til den 10. juni og fungerer sammen som en gruppe af mennesker, der kender hinanden rigtig godt. Vi har lært hinandens forcer at kende og vores guider har forstået at bruge dem positivt. Vi har hver især fået et ansvarsområde og tager og føler ejerskab af turens fællesskab. Jeg har før skrevet, at Signe giver os et pilgrimsord med på vejen til hver dags vandring. Og så har vi Hanne, den sejeste af os alle. Hanne har altid ønsket at gå på Hærvejen og nu skulle det være, som godt 60-årig. Men ikke nok med det, så har Hanne i flere år også døjet med psoriasis. Alligevel hører vi næsten ikke et piv fra hende, og hun har alligevel overskud til at have et enormt omsorgs-gen overfor os alle. Svend Åge er pensioneret Falckredder og han er altid klar til at give f.eks. Hanne en hjælpende hånd med rygsækken, når den skal løftes op. Derudover skulle det senere vise sig, at han også er en rigtig god fortæller. Og mig, ja jeg

er blevet sekretær. Dagens tur sluttede i Nørhoved, et fantastisk flot sted med egen park og sø. Det var også dagen, hvor vi tog afsked med Ruth, som måtte hjem til mand og børn.

Den næstsidste dag kunne vi se frem til en rigtig lang etape, da vi skulle gå ca. 34 km – det skyldtes, at det herberg, som der normalt overnattes på i Kollemorten var booket – og så måtte vi fortsætte til Harresø Kro. Denne dag kom vi igennem egnen, hvor Svend Åge er født. Svend Åge havde forberedt at fortælle os om hans hjemegn, bl.a. om Vandskellet, Margrethediget og Badebassinerne, som ligger tæt ved Gudenåens udspring. Herefter gik vi til Danmarks højest beliggende kirke: Øster Nykirke, hvor Svend Åges familie har brugt kirken ved mange familiebegivenheder. Belønningen for at gå så langt var så til gengæld, at vi overnattede i hytter med rigtige dyner og senge. En sand luksus! Ikke nok med det, der var også tapas og lidt rødvin til at skåle i for en veloverstået dagsmarch. Da vi godt trættede nåede frem, var humøret højt og Hanne var nærmest i en slags sejrusrus over at have klaret de mange km. Det var også megasejt.

Dagen efter nåede vi frem til Jelling efter seks fantastiske dage, vi havde i alt gået ca. 145 km, alle er kommet helskindet igenem. Det har for mange af os været en helt speciel sejr at gå denne tur og det har vi i fællesskab glædet os over og fejret. I vores gruppe har vi lige fra start til slut haft en helt speciel stemning, hvor vi kunne grine, være stille, være alvorlige, være glade sammen, ja, i det hele taget bare være os selv, hver især med vores specielle væremåde. Jørgen og Ivan har været vores gode turledere på den måde, at vi hele tiden har været trygge ved at vide, at de var der for at hjælpe og guide os igennem. Og som før nævnt har de også givet os alle masser af plads til, at vi alle har kunnet byde ind med hver vores særheder, passioner og idéer.

Vi havde faktisk så god en tur og så dejligt et hold, at vi alle igen har været samlet i tre dage hos Hanne på Djursland i september og har gået de tre Mols-ture på

Bjergruten med kyndig guidning af Hanne. Her satte vi hver især nogle ord på vores oplevelser af turen i juni måned på Hærvejen. De kommer her...

God stemning fra 1. minut – tryghed – lærer sig op af traditioner – fællesskab – at give slip – flotte landskaber/stilhed – afvekslende natur – meget smukt – ejerskab – som udgangspunkt er alle ens, vi kommer uden titler og samfundsstatus – at være med det, der er – alle tog ansvar – en historisk vandretur Thorning, Viborg Domkirke, Jelling – større end vores menneskeliv – stilletime og dagens ord – jeg har lært, hvordan man gebærder sig på et herberg

Når du læser disse ord, er du ikke i tvivl om, hvor givende det er at tage med på sådan en vandretur. Hvis du ikke har prøvet det, så håber jeg, at dette vil være en appetitvækker og inspiration til at spænde vandrestøvlerne.

På prøvevandring i Tolne Naturpark

af Grethe Dyrby

Tolnes fantastiske natur ligger lige midt imellem Frederikshavn og Hjørring. En lille gruppe på fire personer var inviteret af to ildsjæle fra Sindal (Ellen Pedersen og Ivan Mogensbæk). Vi er alle seks medlemmer af Foreningen af Danske Santiagopilgrimme.

Da vi nærmede os Tolne Naturpark og Skovpavillonen (udflugtsmål fra det forrige århundrede) måtte vi stoppe op. Vi så ned ad en bakke med vårgrønne bøgetræer, hvis grønne kroner nåede sammen foroven – næsten som en katedral. Det smukkeste syn man kan forestille sig, fandtes der virkelig så smukt et sted, vi ikke kendte til?

En skov mere end 200 år gammel og med grene helt ned til jorden, ingen havde nemlig skåret af dem. Og mange af stammerne var blevet til flerstammede træer; helt troldeagtigt og eventyrligt. Hvor er det godt, at der findes lokale ildsjæle, der har lyst til at vise os andre deres hjemlige skove og vandrestier – TAK for det, Ellen og Ivan.

Vi gik 23 km den første dag i den smukke skov, over marker og lyngbakker; det hele lige midt imellem Skagerrak og Kattegat, som vi flere gange havde udsigt til. Det var et meget afvekslende og kuperet landskab. Vi besøgte både Landskab- og Landbrugsmuseet og en naturskole med mulighed for overnatning. De meget aktive naturfolk er godt i gang med at afmærke vandreruterne.

Ved siden af Tolne Skovpavillon, der i øvrigt er fuldstændig renoveret, er der nu bygget den flotteste “lade” af træ, der kan rumme mange forskellige arrangementer, så stedet igen er blevet et udflugtsmål med naturpark, skulpturer, shelter, madpakkehus og en lille bæk, der løber gennem hele området.

Vi håber og tror på, at Ivan og Ellen i maj 2023 vil arrangere en tur på 3-5 dage for foreningens medlemmer.

De unikke herberger langs Hærvejen

af Grethe Dyrby, repræsentant i bestyrelsen af Herberger på Hærvejen

Det er en helt særlig mulighed for overnatning, vi har langs Hærvejen, fuldstændig som i Spanien – næsten. I Spanien kommer der rigtig mange og overnatter, det gør der desværre ikke i Danmark, hvorfor mon ikke?

Det er ikke kun Coronaens skyld, for antallet af gæster (især syd for Jelling) var allerede faldende før den tid.

Det er heller ikke shelternes skyld, for vi er jo en stor gruppe, der ikke har lyst til eller mulighed for at bære den ekstra bagage, det kræver at overnatte i en shelter.

Mange i et rum? Jamen det er jo ingen ting i forhold til mange steder i Spanien. I øvrigt arbejdes der på at højne standarden på flere herberger, bl.a. ved at fjerne nogle senge, så der bliver mere plads, flere steder kan man leje sengetøj, og de fleste steder, hvor der ikke er indkøbsmuligheder, kan man købe lidt mad på stedet, det står alt sammen i Herbergs-folderen – den findes på vores hjemmeside og på

www.haervej.dk

Så er der den store synder: asfalt, det er vi vandrere jo ikke begejstrede for. Heldigvis er det ikke på alle strækningerne, man kan også finde alternative ruter, f.eks. gå ud til kysten i stedet for at gå over Børglum Kloster i Nordjylland.

Nordea Fonden har givet rigtig mange penge til udbygning og forbedring af Hærvejen (ansvaret for Hærvejen er hos de enkelte kommuner langs ruten). Der er nu ansat en chef for hele projektet og han er godt i gang med at besøge de berørte kommuner. Som nr. 1 på ønskelisten står netop en omlægning af ruten – altså finde stier til vandrere frem for asfaltbelagte veje, som vi kender alt for godt omkring Bække og Vejen – og også længere nede i Sønderjylland.

I Foreningen af Herberger på Hærvejen gør vi, hvad vi kan for at støtte herbergerne. Bestyrelsen består af formand Andreas Blinkenberg (initiativtager og drivkraften bag de danske herberger), to herbergsledere fra Nordjylland og to fra den sydlige del, derudover en repræsentant fra hhv. Cyklistforbundet, Danske Vandrelaug, Hesteforbundet og Foreningen af Danske Santiagopilgrimme. Alle sammen mennesker, der gør et stor arbejde for, at vi kan bevare de gode og billige overnatningssteder.

Det er bare ikke nok. Vi skal have mange flere vandrere og cyklister derud, så bliver der også flere muligheder for at møde andre gode mennesker – ligesom vi gør i Spanien og Portugal.

Min opfordring til jer er derfor, pak rygsækken og ta' ud og oplev Hærvejen og de skønne herberger.

UDFORSK NATUREN

KÆMPE UDVALG AF BÆREDYGTIG FRILUFTSBEKLÆDNING FRA TIERRA

Besøg os i København, Field's, Lyngby, Roskilde, Odense, Kolding, Aarhus,

Jeg mødte Skt. Jakob på Camino Frances

af Rikke Ærtebjerg

Dette er et uddrag fra min dagbog om etappen fra Logroño til Najera på min pilgrimsvandring i 2017, den dag jeg mødte Jakob. Jeg var draget på Caminoen på grund af en krise i mit liv, som jeg hellere ville gå og være frustreret over i Spanien end i Danmark.

Jeg vågnede som sædvanlig ved lyden af de andre, der puslede. Var hurtigt vågen og tænkte, at jeg lige kunne se hvad klokken var: 5.18! Stod op efter et par minutter, for det skulle blive varmt og med mindst 13 km i et stræk, var det godt at komme ud i morgenkøligheden. Pakkede færdigt og var faktisk ude af døren, før jeg kom i tvivl om, hvilken vej jeg skulle. Ind igen, fik anvisninger i receptionen og kl. 6.15 var jeg ude af døren, til højre, hele vejen gennem gågaden, og gennem en park, hvor jeg fandt en bænk, hvor jeg kunne spise min morgengrød, forbi udflugtssteder, langs en dæmning, hvor der var tamme eger, som tiggede mad, langs motorvejen til en smal landlig sti frem til Navarrete. Dvs. jeg havde gået 12 km på under 3 timer, det var faktisk meget godt. Solen skinnede fra en skyfri himmel, der var så smukt blå.

Jeg fortsatte op gennem byen til kirken og en café, hvor jeg drak min sædvanlige formiddags-Café con Leche, og da jeg frabad mig sukkeret, gav café-ejeren mig to småkager med besked om, at jeg havde brug for sukkeret, når jeg gik. De smagte af anis.

Jeg drak min kaffe og var klar til at gå, da svenske Karina og Kristina og danske Torben kom forbi, så jeg slog følge med dem. Torben og jeg faldt i snak, det var helt rart at tale dansk for en gangs skyld, og han fik min historie. Jeg tudede lidt. Meget. Han tog det pænt.

Vi havde fart på, og min plan var egentlig at stoppe i Ventosa efter ca. 20 km, men den lå ikke lige på ruten, så pludselig var vi forbi, og så var der kun én vej! Fremad! Det betød, at vi 'kom til' at gå til Najera, alt i alt 30,3 km fra Logroño! Vi fandt endelig et herberg, jeg tog støvlerne af, mens vi stod i kø, havde SÅ ondt i hele kroppen. Da der kun var tre tilbage i køen foran os, meldte de *Completo!* Alt optaget! Kristina nåede at blive svimmel, så hun måtte have mere vand, og jeg kunne næsten ikke stå op, men der var ikke noget at gøre. På med vandresandalerne og afsted igen. En mand på gaden var flink at forklare os vejen til Albergue Municipal med 90 senge i én stor sovesal. Ind i skyggen, af med rygsæk, sidde (!) i kø til indskrivning og drikke vand serveret af de frivillige – tak!

Fik seng ved siden af Torben, K+K fik i den anden side af salen. Lå bare og slappede af, var helt smadret men skidestolt, fordi jeg rent faktisk havde gået mere end 30 km.

Mine knæhaser bar præg af, at jeg ikke havde tænkt mig om denne morgen. Når man går mod vest fra morgenstunden, er solen på knæhaserne hele tiden, så de var godt brankede. Da jeg havde hvilet mig lidt, tog jeg et hurtigt bad. Hurtigt, fordi der kun var iskoldt vand! Jeg havde ganske vist lånt shampoo af Torben, men med det garn jeg render rundt med, kan jeg ikke vaske hår i koldt vand, så det blev mere eller mindre etagevask, med dagens vasketøj liggende i bunden af brusekabinen som sædvanlig. Da jeg havde hængt det op, satte jeg mig på en bænk udenfor, og faldt i snak med amerikanske Jacob, aka Jake på 35 år, der vandrede Camino med sin far.

Jake var oprindeligt fra Austin, Texas, men han var for nylig flyttet til Colorado Springs, fordi hans ekskone var flyttet dertil med deres fælles børn på hhv. fire og otte år, og han ville være i deres liv. Han var eksamineret massør og havde haft egen praksis i Austin i mange år, men måtte realisere det hele for at kunne følge børnene. Det havde taget ham knapt et år at finde et sted at bo og få massør-licens dér. Han fik selvfølgelig også ret hurtigt min historie, og da jeg sad og kneb en tåre, spurgte han pludselig, om han måtte give mig et knus? Jo tak. Samtalen fortsatte om mine udfordringer, og jeg lod bare tårerne løbe ned ad kinderne, sikkert både pga. træthed og hele min ret umulige situation. På et tidspunkt spurgte han så, om jeg troede på Jesus, og jeg måtte indrømme, at jeg tvivlede, men det afholdt ham ikke fra at spørge, om han måtte bede for mig?

Så dér, midt på en bænk i skyggen uden for Albergue Municipal i Najera, holdt han min ene hånd, lukkede øjnene og begyndte med den anden hånd manende i luften at bede til Jesus om at give mig styrke, hjælpe mig til at komme stærkere og klogere ud af den situation, jeg var i, bad Jesus om at holde hånden over mig og våge over mig og en hel masse mere. Og jeg lukkede øjnene, gav slip og hulkede og græd som pisket! Til sidst gav han mig et knus mere, og jeg hulkede mod hans skulder, mens tårerne løb ned ad hans bare ryg, indtil jeg til sidst trak mig tilbage og tog begge hans hænder og sagde "Thank You!". Selvom det var hårdt at græde så meget, var det på en måde rensende, så uanset hvor meget jeg tvivler, havde det hjulpet, at han bad for mig. Fik endnu et knus, før vi tørnede ind, og han lovede mig et mere næste morgen.

Det siges, at Caminoen giver dig det, du har brug for. Jeg fik ro, og fik genopbygget mit selvværd, genvandt troen på, at det nok skulle gå alt sammen, og overskud og energi til at rejse hjem og finde et nyt, godt job. Delvist på grund af Jacob fra Austin, Texas. Var det Skt. Jakob?

Himmelske Dage i Roskilde

af Paul Kofoed Christiansen,

Formand for arbejdsgruppen Kirke, Ånd og Krop under Himmelske Dage i Roskilde

Roskilde og omegn vil i Kristi Himmelfartsdagene 26. – 29. maj 2022 syde af aktivt kirkeliv, når der indbydes til at deltage i en stor kirkefestival under fællesbetegnelsen *Himmelske Dage*. Her ventes flere tusinde danske og internationale gæster at deltage under temaet *”Grib Fremtiden!”*

Festivalen afholdes hvert tredje år i Kristi Himmelfartsferien på skift mellem Danmarks 10 stifter, og i maj 2022 afvikles festivalen i Roskilde.

De fleste aktiviteter er med visse undtagelser koncentreret omkring Roskilde centrum, med Domkirken som det centrale samlingspunkt. En af disse undtagelser er stedet, hvor der på en særlig måde er fokus på sammenhængen mellem kirkens indre og ydre rum, mellem det åndelige i det fysiske rum og det åndelige i den store katedral udenfor i naturen. Alt sammen forenet under fællesbetegnelsen: Kirke, Ånd og Krop. Her vil vi gerne integrere naturen ud fra det synspunkt, at vi også her møder det guddommelige som

en nærværende del af det åndelige og kropslige udtryk for alt det skabte, som vi også har et ansvar for at forvalte med respekt og til alles bedste.

I forbindelse med Himmelske Dage 2022 ønsker vi derfor at koncentrere vores del af aktiviteterne omkring foreningen Sankt Hans Have vest for byen. Her vil vi drage nytte af det naturskønne og fredfyldte område tæt ved byen og Roskilde Fjord.

Vi anser det overordnede tema *”Grib fremtiden”* for også at være åbent og brugbart for vores arbejdsområde. Men vi vil også i vores gruppe parallelt arbejde videre med et undertema med tanker om *”naturen som kilde til liv, tro og vækst.”*

I denne fredfyldte naturperle ønsker vi at etablere en *”pilgrimslandsby”* kun 3 km fra byens pulserende liv i smukke omgivelser, hvor deltagerne kan finde ro til refleksion og aktiv deltagelse i de mange aktiviteter.

Udover en aftale om i et vist omfang at have adgang til selve Sankt Hans Haves faciliteter, ønsker vi at rejse telte i området, som kan rumme diverse samlinger og workshops. Det største telt bliver Areopagos-Katedralen, som i en årrække har været anvendt ved festivaler og andre events landet over. Dette telt og hele området vil danne ramme om mange forskellige aktiviteter som f.eks. workshops om pilgrimsvandring, klimabevidsthed og bæredygtighed, kirkeyoga, meditationer, bøn i bevægelse, bibelværksteder og meget meget mere.

Himmelske Dage

I et af de smukke gamle drivhuse, Glashaven, vil der dagligt blive afholdt små intime workshops, og fredag og lørdag vil der kl. 20.00 – 22.30 i drivhuset være café med mulighed for at nyde et glas vin, øl og vand. Der vil også i området blive anvist et sted med mulighed for primitiv camping for deltagere, som ønsker at give en hjælpende hånd og være en del af livet i vores pilgrimslandsby.

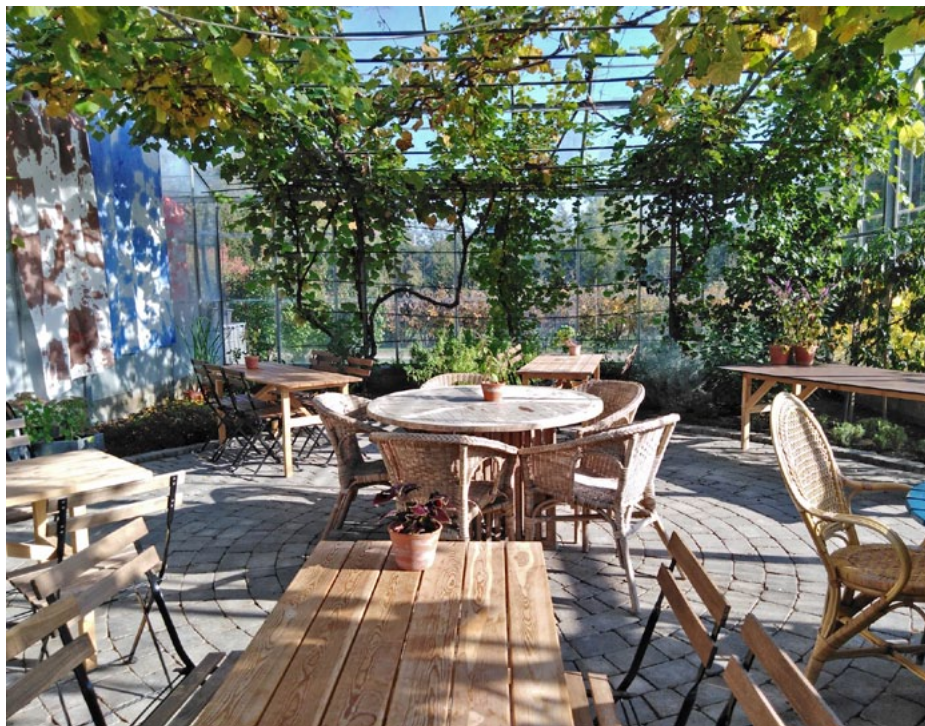
Pilgrimslandsbyen er således stedet, hvor du i rolige omgivelser og i nærkontakt med skaberværket kan reflektere over, hvordan du kan gribe fremtiden i et nært samspil med det åndelige liv inden for de fysiske kirkerammer og det åndelige liv i den store katedral ude under Guds åbne himmel og integrere naturen som kilde til liv, tro og vækst. I det samspil vil vi under Himmelske

Dage lade os udfordre af sammenhængen mellem Kirke, Ånd og Krop.

Og midt i alle refleksionerne vil du måske også her føle dig fristet af tilbuddet om at lægge dig i en af vore hængekøjer, hvor du kan få dig en tiltrængt ”himmelsk morfar!”

Der bliver i anledning af Himmelske Dage arrangeret vandringer fra Hvalsø, Lejre og Ballerup mod Roskilde. Se mere på www.santiagopilgrimme.dk og på Facebook for hhv. Danske Santiagopilgrimme og Pilgrimshuset Albergue Ballerup.

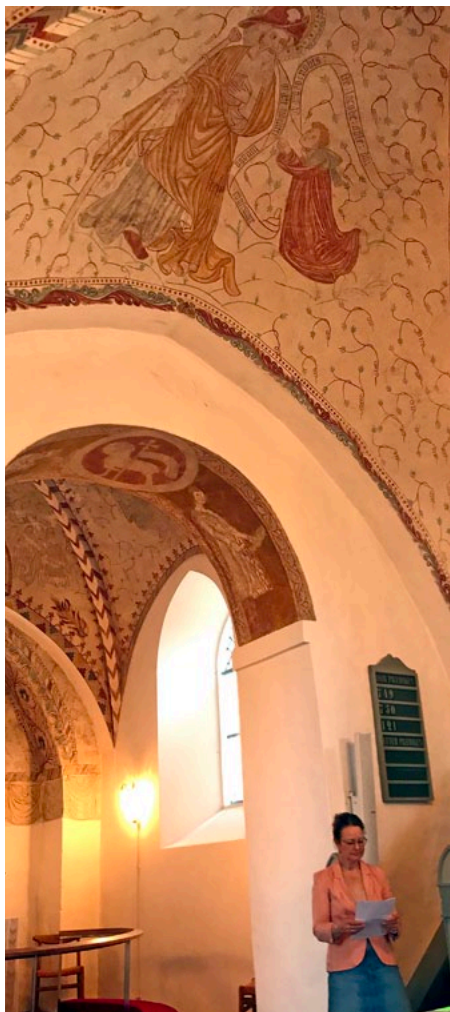
Glashaven i Sct. Hans Have, hvor flere af møderne afholdes, og hvor der fredag og lørdag kl. 20 - 22.30 er café med mulighed for at købe øl, vin og vand.

Stolaer i Ballerup Kirke

Ballerup kirke er en typisk romansk kirke, hvis oprindelige form blev dannet af kor og skib og i en triumfbue, der forbandt de to rum. Den er opført af de sten, folk samlede ude på markerne, og i modsætning til områdets andre romanske kirker, blev stenene kun ganske lidt hugget til, før de blev brugt til kirkemuren, jvf. hjørnestenene. Det formodes derfor, at Ballerup kirke er én af de ældste i området.

*Tekst af Inge Meibom, sognepræst cand.theol./ MA i Ballerup sogn
Fotos af Bøje Pedersen, bestyrelsesmedlem i Danske Santiagopilgrimme*

I senmiddelalderen blev der bygget op mod 2.000 romanske stenkirker i Danmark, hvoraf de ca. 1.700 stadig er i brug.

Hver kirke blev indviet til en helgen, og således blev Ballerup Kirke indviet til apostlen Jakob og med en fornem og tydelig placering er han malet øverst oppe foran triumfbuen, som det menighedens øjne falder på. Jakob er malet som en typisk pilgrim: vandringsstaven er i hans højre hånd og den folderige, brune kappe som dækker stort set hele kroppen. Kun den ene fod stikker frem nederst. Det særlige er bogen, som han holder i sin venstre hånd. Apostlen var en klog mand! På hovedet bærer han en stor pilgrimshat med lbs-skallen, der er sat på foran ("lb", som på latin angiver første og sidste bogstav i navnet Jakob).

Ved Jakobs side knæler en lille præst. Hænderne er løftede til bøn og på skriftbåndene står to replikker: "Ora pro nobis Sancte Jacobe apostole domini" (Bed for os, Sankt Jakob) og apostlen Jakob svarer: "Orate fideliter juvabo constanter" (Bed troligt, jeg vil altid hjælpe).

Apostlen Jakob blev Ballerup Kirkes værnehelgen, og den grammatiske form i hans skriftbånd "Constanter" udtrykker,

at hjælpen ikke kun gjaldt her og nu, men også i al fremtid. Den knælende præst repræsenterer hele menighedens bønner og han var måske den, der bad kalkmaleren placere billedet så centralt i kirken, så alle kunne se det.

Helt op til nutiden har man ønsket at fremhæve Ballerup Kirkes præg af at være en Jakobskirke. For ca. 15 år siden skabte væver Elisabeth Hoffmann fire smukke stolaer til kirken, som præsterne kan bruge under gudstjenesterne. Traditionen med at bære en stola går helt tilbage til oldkirken, og er kendt fra alle kristne kirker. Farverne angiver kirkeårets højtider, som gentages år for år og de vigtigste er jul, påske og pinse. Ind imellem er mange små fester og højtideligheder.

Den protestantiske kirke har udfaset mange katolske helgendage og højtider – men for ca. 10 år siden indførte præsterne og menighedsrådet i Ballerup Sogn igen fejringen af apostlen Jakobs helgendag, den 25. juli. Denne festdag fejres i tæt samarbejde med Pilgrimshuset Albergue Ballerup, med pilgrimsvandring på de genfundne Jakobsstier i området og med afsluttende gudstjeneste.

De fire stolaer ("bånd" på græsk) er fremstillet i kirkeårets fire farver: grøn, violet, gylden/hvid og rød. Alle stolaerne har

muslingeskallen i den spids, der på præstens ryg vender ud mod menigheden. Kirkeåret begynder 1. søndag i advent. Farverne forklaret ud fra billedet:

Den grønne farve

symboliserer håb og vækst og bruges i hele sommerhalvåret, altså Helligtrekonger- og Trinitatistiden. Grøn er naturens farve og kornaksene foran stolaen fortæller, at vi er i vækst- og høsttiden.

Den violette farve

symboliserer anger, bod og forberedelse. Den indadvendte violette farve angiver forberedelsen til to af de tre store højtider: påsken, kirkens største højtid, og julen. Foran er symbolet med tornekronen, som var den naragtige krone, Jesus fik på hovedet af romerne inden korsfæstelsen. Den symboliserer smerte og påskens lidelse.

Den gyldne/hvide farve

er festens farve. Den gyldne/hvide farve symboliserer glæde, lys og renhed og bruges på de store højtidsdage juledag, påskedag og nytårsdag. Foran på den gyldne/hvide stola er vævet et træ. Træet er et vigtigt symbol i kristendommen og findes brugt i mange af bibelens fortællinger. De vigtigste fortællinger om træet er om 1. Livstræet fra Paradisets have, 2. Vintræet fra Jesu lignelse og 3. Cedertræet, som blev brugt til tempebyggeri i Det Gamle Testamente (og

derfor symbol for kirkebyggeri i kristen kontekst).

Den røde farve

symboliserer Helligånden – ”Kærligheds og sandheds Ånd” – som N.F.S Grundtvig skriver om Guds Ånd i sin salme af samme navn. Rød er pinsens farve og ved Helligåndens komme til verden fik disciplene tunger som af ild: den røde farve er ildens farve. Den røde farve angiver også blodets og martyriets farve på Sankt Stefans dag, 2. juledag. Han er den eneste martyr, som officielt fejres i den lutherske-evangeliske kirke.

Foran er vævet et gammelt treenigheds-symbol, der angiver Guds tre måder at åbenbare sig på, som Gud Fader, Gud Søn og Gud Helligånd. Symbolet er skabt som en cirkel og tages den ene fisk ud af cirklen, brydes enhedens og cirkelns evigheds karakter.

Fisken var et ofte brugt symbol i den tidlige kristne kirke, som valgte dette ”neutrale” symbol, som ikke provokerede romerne for meget. De oldgræske bogstaver for fisk – ”ichtys” – angiver de første bogstaver for følgende bekendelse: ”Jesus Kristus, Guds Søn, Frelser”.

Hvornår bliver en gåtur til en vandring?

Der er mange meninger om, hvad vandring er og hvad der adskiller det fra en gåtur. Nogen mener, at det afhænger af, hvor mange kilometer man går. Andre, at det skal være over flere dage, før det kan kaldes en vandring og igen andre mener, at det skal være 'off road', dvs. under ingen omstændigheder, eller i hvert fald meget lidt, på asfalt.

af Rikke Ærtebjerg

Den Danske Ordbog har følgende betydninger af ordet vandring: at gå omkring eller hen til et sted, ofte forholdsvis langsomt, eller at gå en længere tur til fods (i naturen); at rejse rundt til fods.

Ifølge Wikipedia er "vandring, hejk eller hike en tilbagelægning af en strækning over flere timer. Tidligere var det en fælles rejseform, nu er det først og fremmest en fritidsaktivitet. Vandring er forbundet med en oplevelse af omgivelserne (som oftest naturen), en moderat sport og en vigtig økonomisk faktor indenfor sommerturisme".

"Der skelnes mellem vandring med og uden formål. Vandring kun med det mål at vandre, som nydelsesform eller bedregørelse, mens der som udgangspunkt også findes formålsbestemt vandring betinget af arbejdssøgning, flugt eller handel, og militær march."

Fjernvandring, hike og trekking

Fjernvandring betegnes som en vandring, hvor man er af sted i flere dage, eller hvis man ikke har til hensigt at vende tilbage til udgangspunktet. Trekking er fjernvandring udenfor afmærkede ruter.

En hejk, eller hike, er en vandretur, som inkluderer primitiv overnatning i f.eks. stalde, hølofter, bivuakker eller bare under åben himmel, hvis vejret tillader det. Oftest foregår en hejk på spejderlejre eller andre former for friluftsture og varer som regel to dage. Den første dag går man ud til stedet, hvor man skal overnatte, og den anden dag går man tilbage til hovedlejren. Med Speedhiking forstås hurtiggang med stokke og let udstyr i udfordrende terræn.

I løbet af 1960'erne og 1970'erne opstod i stigende grad afmærkede ruter, blandt andet fordi man indså den økonomiske gevinst ved brugen af lokale ressourcer. Således opstod i 1969 idéen om at oprette et langdistancenetværk af egnede vandrestier gennem hele Europa. På den måde opstod det, der i dag kaldes Fjernvandreveje.

I Nordamerika opstod der en "Wilderness"-bevægelse, hvor man med udgangspunkt i naturreservaterne lavede såkaldte trails som The Pacific Crest Trail og The Appalachian Trail. Trekking er blevet et verdensomspændende fænomen, hvor "eksotiske" bjerge såsom Himalaya eller Andesbjergene blev grundlaget for en særlig form for "ekspeditions"-turisme.

Pilgrimsvandring

Pilgrimsvandring er en traditionel religiøs handling, der stadig praktiseres i dag. Den kristne pilgrimsvandring har rødder helt tilbage i oldkirken. I dag praktiseres pilgrimsvandring stadig både som en religiøs, åndelig og kulturel handling.

Traditionelt er katolsk pilgrimsvandring blevet udført som en bodshandling. Den lange valfart til et helligt sted udgjorde bod for den synd, som den troende havde begået. Martin Luthers Reformation i 1517 indledte Nordeuropas overgang fra katolicismen til protestantismen. Luther gjorde op med den katolske kirkes afladspraksis og gjorde den protestantiske bodshandling til en indre bod for den troende. Luther afskaffede dermed ikke pilgrimsvandringen, men han mente ikke, at der var kirkens opgave at kræve aflad for de troendes synder. Det var op til den troende selv at råde bod på sine synder. Med protestantismen gled pilgrimsvandringen derfor ud som en naturlig del af kirkens praksis. Pilgrimsvandring har i de seneste år fået et gennembrud i folkekirkelige kredse i Danmark.

Bjergvandring

Vandring i bjergigt terræn betegnes som bjergvandring, men grænsen mellem vandreture, bjergvandring og bjergbestigning er ikke præcist defineret. Bjergbestigning adskiller sig groft sagt fra bjergvandring gennem brugen af hænder.

Dannelsesvandring

Tidens trend er vandring med dannelsesmæssige formål. Vandrestier med samme tema binder områder med lignende interesser sammen.

Natvandring

Natvandring udføres, som navnet antyder, som oftest i mørke. Disse kan også have en religiøs baggrund, herunder opstigningen til Sri Pada i Sri Lanka.

Barfodsvandring

Talrige barfodsparker i Tyskland, Østrig og Schweiz gør det muligt at opleve barfodsvandring under ordnede forhold. Men også en tur på vadehavet er en perfekt måde at afprøve barfodsvandring.

Nøgenvandring

Naturister søger ”total frihed og nærhed til naturen”, og for at undgå misforståelser, foretrækker de mindre befærdede ruter. Men der findes officielle nøgenvandrestier, såsom Harz Naturistenstie.

Der er altså nok at vælge imellem, når du skal finde din vandrings-art. Du kan også vælge at opfinde helt din egen – eller bare gå en tur.

Buen Camino

(kilder: www.religion.dk og www.wikipedia.org)

KLAR TIL CAMINO

Vejen til målet kan være lang og hård, men det rette udstyr gør altid turen sjovere. I Spejder Sport ved vi alt om, hvilket grej der får dig i mål og står klar til at hjælpe dig med din Camino.

Husk rabatten!

Danske Santiago pilgrimme handler ikke-nedsatte varer med 10% rabat.

Brug fordelskoden **santiago16**

i webshop eller vis denne annonce i Spejder Sport.

MAMMUT NOVA
& MERCURY
MID LTH
1.299,-

BLACK
DIAMOND
DISTANCE FLZ
Z 105-125
1.099,-

ASIVIK
RAINCOVER
UL, 35-50 L.
209,-

BERGANS
HELIUM 55
1.699,-

SPEJDER SPORT

Udstyr til eventyr